

Představy učitelek mateřských škol a rodičů o učitelství

Nela Červenková

Bakalářská práce 2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav školní pedagogiky
akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nela Červenková**
Osobní číslo: **H12379**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Představy učitelek mateřských škol a rodičů
o učitelství**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše na téma představy učitelek mateřských škol a rodičů o učitelství.
Vymezení terminologie: učitel, učitelství, profese, naivní teorie.
Vymezení teoretických východisek z oblasti představ učitelek mateřských škol a rodičů o učitelství.
Příprava metodiky, empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.
Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím polostrukturovaného interview.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat pomocí otevřeného kódování, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ. Učitel: příprava na profesi. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-802-4728-636.

GAVORA, Peter. Naivné teórie dieťaťa a ich pedagogické využitie. Pedagogika, 1992. č. 1. ISSN 0031-3815.

MAREŠ, Jiří. Pedagogická psychologie. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-802-6201-748.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří Mareš. Pedagogický slovník, Praha: Portál, 1995. ISBN 80-717-8029-4.

ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce:

prof. PhDr. Peter Gavora, CSc.

Centrum výzkumu FHS

Datum zadání bakalářské práce:

22. ledna 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2015

Ve Zlíně dne 22. ledna 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně

22. 1. 2015

Červenková Nikola

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá představami učitelek mateřských škol a rodičů o učitelství. Teoretická část pojednává o učitelství obecně, o profesi učitele a jaké jsou její specifika, dále charakterizuje profesi učitele z hlediska jeho role a profesních kompetencí. Praktická část práce má za cíl objasnit pohled rodičů a učitelů mateřských škol na učitelství a učitele. Výzkumná část interpretuje rozhovory obou skupin. V závěru jsou uvedeny odpovědi na výzkumné otázky.

Klíčová slova:

Učitel, učitelství, profese, naivní teorie.

ABSTRACT

The bachelor thesis is concepts of the teaching by kindergarten teachers and parents. The theoretical part goes about teaching generally, teacher's job and its specificity, it also describes teacher's part and authorities. The practical part should explain the parent's view on teaching and teachers. The research part represents the dialogues of these two groups. There are answers the research questions in conclusion.

Keywords:

Teacher, teaching, profession, naive theory.

V úvodu mé práce bych chtěla poděkovat především vedoucímu mé bakalářské práce, panu prof. PhDr. Peteru Gavorovi, CSc. za vedení, ochotu, trpělivost, konzultace a cenné rady. Dále bych chtěla poděkovat rodičům a učitelům mateřských škol, kteří mi umožnili realizaci výzkumu. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat své rodině za veškerou podporu a pomoc.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Motto

„Průměrný učitel vypráví. Dobrý učitel vysvětluje. Výborný učitel ukazuje. Nejlepší učitel inspiruje.“ (Charles Farrar Browne)

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 UČITELSTVÍ	12
1.1 UČITELSKÁ PROFESE	12
1.2 PRESTIŽ UČITELSKÉ PROFESE.....	13
1.3 FEMINIZACE UČITELSKÉ PROFESE	14
1.4 PROFESNÍ IDENTITA	15
1.4.1 Naplňování profesní identity.....	15
1.4.2 Začínající učitel	15
1.4.3 Učitel expert	16
1.4.4 Vyhasínající učitel.....	16
1.5 ROLE UČITELE	17
1.6 KOMPETENCE UČITELE MATEŘSKÉ ŠKOLY	18
1.7 PEDAGOGICKÉ DOVEDNOSTI.....	19
2 KVALIFIKACE UČITELEK MATEŘSKÝCH ŠKOL	20
2.1 PRACOVNÍ ZÁTĚŽ	20
2.1.1 Zvládání zátěže.....	22
II PRAKTICKÁ ČÁST	23
3 VÝZKUM	24
3.1 HLAVNÍ VÝZKUMNÝ CÍL	24
3.1.1 Dílčí výzkumné cíle	24
3.1.2 Výzkumné otázky.....	24
3.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR	25
3.2.1 Charakteristika učitelek mateřských škol.....	25
3.2.2 Charakteristika rodičů	26
3.3 VÝZKUMNÁ METODA	26
3.4 VÝSLEDKY A INTERPRETACE DAT.....	27
3.4.1 Požadavky na učitele.....	27
3.4.2 Učitelství jako obor versus činnost	28
3.4.3 Učitelství jako poslání versus profese.....	30
3.4.4 Učitelství jako všestrannost.....	32
3.4.5 Učitelství jako ženská profese.....	33
3.4.6 Vychovávání a vzdělávání	35
3.4.7 Požadavky na osobnost učitele.....	36
3.4.8 Vysokoškolské vzdělání u učitelek mateřských škol	38
3.4.9 Minulost a současnost v učitelství.....	40
4 ZÁVĚR VÝZKUMU	42
4.1 SOUHRNNÉ VÝSLEDKY	42
ZÁVĚR	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	48
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	50
SEZNAM OBRÁZKŮ	51

SEZNAM TABULEK.....	52
SEZNAM PŘÍLOH.....	53

ÚVOD

Téma bakalářské práce „Představy učitelek mateřských škol a rodičů o učitelství“ jsem si zvolila proto, že mě zaujalo a přišlo mi důležité pro mou budoucí profesi učitelky mateřské školy. Mateřská škola je velmi významným mezníkem ve vývoji dítěte, neboť je to první vzdělávací instituce, s níž se dítě v životě setkává. Z toho důvodu je učitel mateřské školy velmi významnou osobou v životě dítěte. Má vliv na jeho socializaci, ovlivňuje jeho chování, celý vývoj a vytváří další vztah ke vzdělávání. Téma mě také zaujalo i z toho důvodu, že učitelství resp. školství je v posledních letech ve společnosti široce diskutovaným tématem s viditelnou snahou vrátit školství a zejména učitelskému povolání zaslouženou úctu a prestiž. I proto jsem byla zvědavá na názory rodičů dětí předškolního věku a učitelů mateřských škol.

Cílem bakalářské práce je především snaha poodhalit odlišnosti v představách o učitelství, a to u učitelek mateřských škol a rodičů dětí předškolního věku. Teoretická část je rozdělena na dvě hlavní tematické kapitoly. Cílem první kapitoly je charakterizovat pojem učitelství a popsat profesi učitele. Podkapitoly jsou zaměřeny na prestiž profese učitele, dále feminizaci učitelské profese a profesní identitu. Zde se práce zaměřuje na naplňování profesní identity u začínajícího učitele, u učitele experta a v neposlední řadě na vyhasínajícího učitele. Dále je tato kapitola zaměřena na role učitele, profesní kompetence učitele a jeho pedagogické dovednosti. Druhá a zároveň poslední kapitola teoretické části si klade za cíl popsat kvalifikaci učitelek mateřských škol, dále jejich pracovní zátěž a následně i zvládnutí této profesní zátěže.

Empirická část bakalářské práce je zaměřena na představy učitelek mateřských škol a rodičů o učitelství. V praktické části jsou uvedeny interpretace rozhovorů obou skupin respondentů. Rodiče i učitelky odpovídají na otázky ohledně učitelství, jak učitelství vnímají, jestli je pro ně učitelství spíše profese nebo poslání a proč si myslí, že je učitelství spíše ženské povolání. Rozhovor je také směřován na učitele, a to nejen z pohledu jeho role, ale také jestli by měl mít učitel v mateřské škole vysokoškolský titul a jestli se domnívají, že učitelem může být každý. V neposlední řadě je rozhovor soustředěn na rozdíly mezi učitelstvím dnes a v minulosti. Rozhovory jsou provedeny s učiteli mateřských škol a rodiči, kteří mají dítě v předškolním věku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 UČITELSTVÍ

Učitelství je povolání, které je velmi detailně sledováno širokou laickou i odbornou veřejností. Každý z nás prožil část svého života ve školních lavicích, setkal se tedy s prostředím školy, poznal řadu učitelů a na vlastní kůži prožil i ministerské experimenty se zásahy do výukových programů a školních osnov. Díky tomu v laické veřejnosti vzniká jakýsi falešný pocit, že přesně ví, jaký by pedagog měl být, co by mělo být náplní jeho práce a jakými dovednostmi by měl disponovat (Solfronk, 2000, s. 7).

Nebezpečná je pro práci učitele hlavně snaha rodičů zasahovat do jeho výuky, přenášet vlastní zodpovědnost za výchovu dětí na školu a pedagogy a zejména neobjektivní snaha o hodnocení jeho práce ovlivněná často až nekritickou adorací vlastních potomků. Zejména laická veřejnost pak přikládá pedagogické práci mnohem větší míru zodpovědnosti než je jeho skutečnou náplní. A často pak za studijní, morální nebo profesní selhání svých potomků viní pedagogy, školu nebo celý vzdělávací systém.

Profesi učitelství lze pojmout buď jako poslání nebo povolání. Poslání je činnost častokrát vyžadující potlačení vlastních ambicí ve prospěch společnosti, a proto je společností vysoce uznávaná a ceněná. Z pohledu morálních hodnot tak poslání vysoce převyšuje povolání a obecný přístup k němu. Pro učitelské poslání je však důležité, aby jej dělali pouze lidé pevných morálních zásad a charakterových vlastností. Učiteli by neměla chybět láska k dětem, spravedlivost a objektivnost, dále pravdomluvnost, otevřenost apod. Veřejnost by měla také učitele brát jako člověka, který předává vzdělanost. Učitelství jako povolání je chápáno jako profese, která by se dala srovnat s jinou profesí, která je podobně orientovaná (Solfronk, 2000, s. 7).

1.1 Učitelská profese

„Profese znamená povolání spojené s určitou kvalifikací nebo odbornými znalostmi a dovednostmi, většinou vykonávané na základě zákonného oprávnění.“ (Průcha, 2002, s. 19)

Učitelská profese v sobě skrývá široké spektrum činností a nároků kladených na učitele v závislosti na jeho zařazení ve vzdělávacím systému. Je tedy samozřejmé, že naprosto odlišné budou specifické požadavky a nároky kladené na učitele v mateřských, základních, středních odborných školách či gymnáziích. Je také třeba brát v potaz i zařazení učitele v organizační struktuře školy, např. třídní učitel, výchovný poradce apod. (Průcha, 2002, s. 19-20).

Učitel je jedním z faktorů ovlivňující vzdělávací proces. Měl by mít příslušnou kvalifikaci a měl by zodpovídat za přípravu, strukturu a výsledky vzdělávacího procesu (Průcha, 2008, s. 261).

Na učitele jsou v dnešní době kladeny různé požadavky, které se týkají jeho odborné kvalifikace, samostatnosti, kreativity nebo flexibility. Učitelská profese je proces celoživotního vzdělávání, a to nejen v profesní oblasti. Učitel by neměl opomíjet svou lidskou stránku, její hodnoty, schopnost empatie a přátelství s žáky, dětmi a v neposlední řadě svou vlastní duševní pohodu (Nelešovská, 2005, s. 12-13).

1.2 Prestiž učitelské profese

Pojem prestiž představuje určitou hodnotu, má většinou význam jako „významnost“ a „váženost“. Je také charakterizována jako váženost, ze které se veřejnost těší, a je také předpokladem pro respekt a úctu, kterou si lidé vzájemně prokazují (Šanderová, 2000, in Průcha, 2002, s. 29-30).

Prestiž spojujeme jak s jednotlivci, tak také s určitou skupinou lidí. Prestiž u učitelské profese se zjišťuje podle škály prestiže, kde respondenti přiřazují k povolání určité počty bodů a to podle významnosti daného povolání. Profese učitele je českou populací velice dobře hodnocena (Průcha, 2002, s. 29-30).

Učitelství tak společnost vnímá jako prestižní povolání hlavně z důvodu, vysokého stupně vzdělání a pro důležitost vykonávané práce. V hodnocení není uveden ani rozdíl mezi učitelem či učitelkou. Z toho vyplývá, že vysoká feminizace našeho školství nemá negativní vliv na její hodnocení (Průcha, 2009, s. 186-188).

Sami učitelé mají spíše pochyby, co se týká prestiže jejich profese. Jejich rozhodnutí ovlivňuje řada faktorů, které hrají důležitou roli. Jedním z hlavních faktorů je nízké finanční ohodnocení, dále údajně snazší studium na pedagogických fakultách, vysoký stupeň feminizace v učitelství a v neposlední řadě osobní zkušenosti jiných učitelů a rodičů (Průcha, 2002, s. 29-30).

Měli bychom také brát na zřetel, že prestiž učitelské profese je zde brána, jako prestiž celé skupiny učitelství. Prestiž každého učitele je brána vysoce individuálně. Záleží především na jeho chování, jeho životním stylu, vystupování, zapojení se do veřejného života apod. (Průcha, 2002, s. 31).

1.3 Feminizace učitelské profese

Feminizace učitelské profese znamená, že v socioprofesionální skupině učitelů je nepoměr mezi množstvím mužů a množstvím žen. Jak nám říká samotný název, je zde převaha žen. O tento jev se zajímá laická i odborná veřejnost a vznikají úvahy o tom, že právě feminizace patří k negativním rysům vzdělávání (Průcha, 2009, s. 180).

Feminizace školství není jen problémem českého školství, ale i dalších průmyslově vyspělých zemí. Prvním podnětem feminizace ve školství se stalo zaměstnávání žen koncem 19. století. Feminizaci urychlily obě světové války, rozšiřující se možnosti získání vzdělání a studia na vysokých školách. Neblahý vliv na úbytek mužů ve školství mělo zejména hospodaření socialismu, které muže spíše orientovalo na průmyslové a přírodovědné obory (Kot'a, 2011, s. 31).

V dnešní době je tato profese atraktivnější pro ženy, nežli pro muže a to zejména z důvodu, že se žena dítěti věnuje už od jeho raného dětství a má z pravidla větší podíl na jeho výchově a vývoji. Proto je pro ženy přirozenější, že si vyberou zaměstnání, kde budou opět realizovat výchovu a vzdělávání, pouze s větší skupinou dětí. V učitelství pro mateřské školy proto převládají až na výjimky pouze ženy (Burkovičová, 2013, s. 12).

Objasnit teorii příčiny vysoké feminizace ve školství se snaží odborníci už řadu let. Avšak úplně jasnou odpověď zatím nenašli. Je zde však několik důležitých faktorů, které můžeme brát jako příčiny. Prvním faktorem je ustálená dělba práce mezi ženami a muži, to znamená, že v české společnosti jsou vyhraněné profese pro muže a pro ženy. Mezi tzv. ženské profese se řadí i profese učitele. Učitelská profese je pro ženy přitažlivá zejména z důvodů citových, vyplývajících z tradiční role matky, která je ženám vlastní. Dalším faktorem je nízké finanční ohodnocení učitelské profese pro muže. Tento faktor bývá uváděn jako nejčastější příčina feminizace ve školství. Můžeme z toho vyvodit, že mzdy ve školství jsou pro muže nízké, a proto je toto povolání pro ně málo atraktivní. Mzda ženy učitelky je v rodině v podstatě brána jen jako doplněk k hlavnímu platu muže (Průcha, 2009, s. 183-184).

V špatné situaci se tak ocitají učitelky samoživitelky, pro něž musí být tento plat hlavním zdrojem příjmů.

Pozoruhodné ale je, že přestože mužů je na základních a středních školách cca 14 % resp. 33 %, jsou muži ve funkcích zástupců ředitelů nebo ředitelů zhruba na 28 % základ-

ních škol a 39 % škol středních. Je proto docela pravděpodobné, že toto relativně vysoké procento mužů ve vedení škol je způsobeno vysokou časovou náročností vedoucích funkcí, kterou lze jen těžko skloubit s tradiční rolí ženy v české rodině (MŠMT © 2010).

1.4 Profesionální identita

Identita je proces sebepoznávání a vyvíjení se v určitém kulturním a společenském prostředí. Identita se vyvíjí s věkem a ovlivňuje ji snaha o příslušnost k sociálním skupinám či snaha o ztotožnění se se sociálními rolmi. Identita je tvořena vrozenými, ale i získanými charakteristikami, jenž jedince odlišuje, či naopak spojuje s ostatními. Příslušnost k určité společnosti či kultuře může výrazně ovlivnit osobní identitu (Průcha, 2008, s. 81).

Je tedy patrné, že profesionální identita v učitelském povolání je nepostradatelnou složkou vývoje učitele. V průběhu svého profesionálního života učitel svou identitu neustále formuje (Mareš, 2013, s. 441).

Formování profesionální identity se vyvíjí postupně, hlavním předpokladem je sebepoznání a srovnání se s tím, kým chci být (Dytrtová, 2009, s. 13).

1.4.1 Naplňování profesionální identity

Stěžejním pro profesionální identitu je pojetí výuky. Startovací identita nás vede k poznání své motivace. Podstatou jsou naše představy o učitelské profesi, které jsme si utvořili jako studenti a žáci. Druhá fáze, časné pojetí výuky, je započata setkáním studenta učitelství s pedagogickou a psychologickou teorií. V této fázi jsou studenti vedeni ke ztotožnění se se svými představami a k vytvoření vlastního pojetí výuky. Ve třetí fázi dochází k formování uvědomované koncepce pojetí výuky. V této fázi vychází studenti z vlastních zkušeností, kterých dosáhli při vykonávání vlastních reflexí z pedagogických výstupů (Dytrtová, 2009, s. 13).

1.4.2 Začínající učitel

Je to část profesionální identity, kdy učitel dokončil příslušné vzdělání a vstupuje do učitelské praxe. V téměř většině povolání je obvyklé, že uchazeč o dané povolání nejprve podstoupí proces zaučování do své profese. Zodpovědnost tak přejímá postupně a může spoléhat na spolupráci se svými zkušenějšími spolupracovníky. V oboru učitelství tomu tak však není. Už od prvního dne nástupu do zaměstnání učitel přebírá veškerou zodpovědnost. Nevýho-

dou v profesi začínajícího učitele je, že svou práci vykonává sám a nemá tedy ve svých hodinách nikoho, kdo by mu poradil a upozornil na chyby (Průcha, 2002, s. 208).

V některých zemích je zavedena funkce uvádějícího učitele. Tuto funkci vykonává zkušený pedagog, který se následně stará o svého začínajícího kolegu. Zkušenější učitel pomáhá začátečníkovi hlavně po metodické stránce (Průcha, 2002, s. 210).

Pro začínajícího učitele je adaptace v jeho profesi velmi obtížná. Začínající učitel je ovlivněn zejména stresem pramenícím z vlastní nejistoty, strachu z profesního selhání a nezdárka i nízkého sebevědomí. Dochází tak často k názorovým neshodám s nadřízenými, kolegy i rodiči. Toto období není náročné jen pro začínajícího pedagoga, ale i pro jeho žáky, neboť získává pedagogické zkušenosti metodou pokusu a omylu. Hrozí i nebezpečí, že žáci vycítí pedagogovu nejistotu a snaží se pak na něj vyvíjet tlak s úmyslem získání úlev ve výuce nebo hodnocení (Mareš a kol., 1991 in Průcha, 2009, s. 210).

1.4.3 Učitel expert

Po fázi profesního startu přichází období ustálení a profesního růstu, ve kterém se učitel stává expertem. Učitel se expertem stává tehdy, kdy už nepotřebuje odbornou pomoc od jiné osoby. Je to ta nejdelší část z profesního života učitele. Není přesně vymezeno, za jak dlouho se z učitele začátečníka stává učitel expert. Toto období se může u jednotlivých učitelů i významně lišit. Zkušený učitel by měl splňovat profesní kompetence, které jsou založeny na odborné připravenosti, měl by úspěšně absolvovat praxi na pedagogické škole a v neposlední řadě by měl splňovat osobnostní předpoklad pro výkon učitelské profese (Průcha, 2009, s. 218).

1.4.4 Vyhasínající učitel

Konečná fáze profesní kariéry učitele nemá přesný termín. Mnohdy bývá označována jako „předdůchodová fáze“ a přichází zhruba po 25 letech profesního života (Průcha, 2009, s. 226).

Učitelé v této fázi dokážou maximálně využívat svých pedagogických zkušeností a odborných znalostí, zároveň ale začínají pomalu rezignovat na sebevzdělávání a stávají se i nedůvěřivými k novým vzdělávacím programům. Zároveň může docházet ke střídání nálad v důsledku psychického vyčerpání a zhoršujícího se zdravotního stavu. Tato fáze je

charakteristická také tím, že se zde učitelé orientují více na vyšší plat, dbají na zlepšení pracovních podmínek a mají zájem o dobrý pracovní kolektiv (Průcha, 2009, s. 226).

1.5 Role učitele

Náplní práce učitele mateřské školy je mimo jiné vykonávat různé role, s nimiž by měl být učitel plně identifikován, hlavně tehdy, pokud chce, aby jeho práce měla smysl. Význam pojmu role můžeme chápat jako úlohu, poslání nebo jako očekávané chování a jednání (Šmelová, 2006, s. 120).

Můžeme se také snažit být určitým typem člověka, můžeme si říkat, že takový chceme být. Ale vždy záleží na tom, jaký člověk ve skutečnosti je. Některé dovednosti jde trénovat a můžeme se je i naučit, ale v mateřské škole jde spíše o samotnou osobnost člověka (Malderez, Hobson, Tracey, Kerr, 2007, s. 238).

Učitelé mateřské školy při své práci neustále přijímají nové role. V těchto rolích se pak odrážejí povinnosti, které s jeho povoláním souvisí. Role učitele vždy souvisí se vzděláváním, učitel provádí žáky světem učení. Role můžeme dělit do tří fází:

1. Učitel inspirátor - bere ohled na zájmy a potřeby dítěte, uznává přirozený vývoj dítěte, podporuje zvědavost;
2. Učitel facilitátor - vede dítě k jeho poznání, podporuje rozvoj dítěte, vytváří vhodné prostředí, podporuje dítě k myšlení a chápání všeho kolem sebe;
3. Učitel konzultant - je to spíše učitel poradce, vytváří příjemné prostředí se vzájemnou důvěrou a komunikací (Vašutová, 2004, s. 73).

Tomanová (2001) dělí role učitele mateřské školy do sedmi fází:

1. Role pečovatele - učitel by neměla chybět empatie, měl by poskytovat pocit bezpečí a lásku;
2. Role komunikátora - učitel naslouchá, vhodně komunikuje s dětmi, rodiči, kolegy;
3. Role učitele- učitel učí dítě poznávat okolní svět a sebe samo. Učitel by také měl dělat diagnostiku, různé projekty a také by měl umět děti motivovat a hodnotit;
4. Role vůdce - role potřebná převážně při větší organizaci;
5. Role manažera - učitel řídí celý chod mateřské školky;
6. Role obhájce - učitel se zde snaží podchytit určité signály, které mohou vést k určitému problému;

7. Role poradce - učitel vede poradenství ohledně vývoje dítěte s rodiči a nabízí různá řešení (Tomanová, 2001 in Šmelová, 2006, s. 122-124).

1.6 Kompetence učitele mateřské školy

V ČR se klíčové kompetence staly nedílnou součástí RVP PV (2005, s. 10), zde jsou definovány jako „*soubor předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnota důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince*“.

Kompetence dále dělíme na kompetence osobnostní a kompetence profesní. Mezi osobnostní kompetence řadíme kreativitu, schopnost reflektovat vzdělávací potřeby a zájmy žáků, kooperace s kolegy, řešení problémů, zodpovědnost, psychickou a zdravotní zdatnost, mravní bezúhonnost, atd. Pod profesní kompetenci můžeme zahrnout vše, co se vztahuje k výkonu profese (Průcha, Walterová, Mareš, 2008, s. 103-104).

Tvoření kompetencí nelze vnímat jako krátkodobý úkol, nýbrž jako celoživotní proces. Pokud jedinec postupně rozvíjí své kompetence, měly by mu umožnit zapojení do společnosti, měl by mít vlastní nezávislost a schopnost účelně pracovat ve známém prostředí, dále efektivně fungovat v nových a nepředvídatelných situacích (Šmelová, 2006, s. 126).

Vašutová (2001) definuje kompetence jako soubor zkušeností, postojů, znalostí a dovedností. Tyto kompetence by měly být hlavním kritériem profese učitele, jsou pružné a proměnlivé a schopné dalšího rozvoje (Vašutová, 2001 in Šmelová, 2006, s. 126-127).

Helus (2001) dělí kompetence na čtyři „jádrové“ kompetence. První z kompetencí je pedagogická, zde by měl mít učitel schopnost organizovat, plánovat a řídit dané vzdělávání. Důležitým hlediskem by zde měl být individuální potenciál a vývojová úroveň. Druhou kompetencí je kompetence oborově didaktická, která obsahuje osvojení základů vyučovacího předmětu a obratnost tvůrčí didaktické transformace. Třetí kompetencí je kompetence pedagogicko-organizační, která se zaměřuje na vedení vztahů a činností ve školní třídě s cílem vyprodukovat efektivní výchovně vzdělávací prostředí. Poslední kompetencí je kompetence kvalifikované pedagogické reflexe (Helus, 2001 in Šmelová, 2006, s. 126-127).

1.7 Pedagogické dovednosti

Pedagogická dovednost je velmi často charakterizována jako cílená a účelná činnost pedagoga. Tyto dovednosti jsou součástí profesní identity učitele. Utváření dovedností je stále probíhající proces. V některých případech dochází k utváření dovedností na základě dědičné náklonnosti k pedagogické profesi. Ve většině případů je však motivací k zvládnutí těchto dovedností kladný vztah k dětem a náklonnost k tomuto povolání (Dytrtová, 2009, s. 45).

Podoba těchto dovedností však závisí na individuálních zkušenostech daného člověka. Tříbení těchto dovedností zprvu ovlivňuje také získaná teorie, prožitky a první zkušenosti z pedagogických praxí a hospitací. Nedílnou součástí tvoření pedagogických dovedností je také sebehodnocení a sebereflexe. Oba tyto aspekty přispívají k posunu začátečníka v oboru učitelství a vedou ho k postupnému ztotožnění se s učitelskou profesí (Švec, 2002 in Dytrtová, 2009, s. 45).

Pedagogické dovednosti můžeme členit do těchto kategorií:

1. Plánování a příprava - dovednost vhodného zvolení výchovně-vzdělávacích cílů, prostředků a metod, správná volba přípravy a podrobné rozplánování činnosti;
2. Organizace a realizace vlastního vyučování - dovednost motivovat žáky k zapojení do činnosti;
3. Řízení vyučování - dovednost, při níž si zorganizujeme činnost tak, abychom udrželi pozornost žáků a vzbuzovali v nich zájem o danou činnost;
4. Klima třídy - dovednost, která je důležitá pro vybudování a následného udržení kladného vztahu žáka k vyučování;
5. Kázeň - dovednost k vytvoření přirozeného respektu a k dodržení pořádku v dané třídě;
6. Hodnocení výkonu žáků - dovednost k hodnocení daných výsledků s cílem dalšího rozvoje žáků, zaznamenávání si informací o dosažených výsledcích žáka;
7. Reflexe a evaluace vlastní práce - dovednost sebehodnocení vlastní práce, která nám do budoucna slouží ke zdokonalování se ve své profesi (Kyriacou, 1996, s. 23).

Tyto dílčí kategorie pedagogických dovedností spolu nejenže souvisí, ale navzájem také na sebe působí a ovlivňují se. Úspěšnost práce učitele je víceméně závislá na jeho pedagogických dovednostech (Dytrtová, 2009, s. 46-47).

2 KVALIFIKACE UČITELEK MATEŘSKÝCH ŠKOL

Kvalifikace neboli pedagogická způsobilost učitele je v dnešní době brána jako požadavek na dovednosti a znalosti, které dotyčný získal v určitém přípravném vzdělávání. Kvalifikaci můžeme dělit na profesní a právní (Syslová, 2013, s. 19-20).

Profesní kvalifikace je způsobilost řádně vykonávat určitou pracovní činnost, pozici či povolání. Kvalifikace zahrnuje znalosti, které jsou pro vykonávání dané činnosti, pozice či povolání nezbytné. Kvalifikaci lze získat vzděláváním. Získaná kvalifikace bývá potvrzena dokladem o vzdělání (vysvědčením, osvědčením, diplomem, certifikátem apod.) (Průcha, Walterová, Mareš, 2008, s. 110-111).

Pod pojmem právní kvalifikace si můžeme představit takovou kvalifikaci, kterou nám stanovuje zákon (Syslová, 2013, s. 20).

Důležitým předpokladem pro výkon činností pedagogických pracovníků dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících je plná způsobilost k právním úkonům, odborná kvalifikace, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a znalost českého jazyka.

V zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících je také uvedeno, jak mohou učitelé mateřských škol v současnosti získat kvalifikaci. Odbornou kvalifikaci mohou získat buď vysokoškolským vzděláním, které získají v akreditovaném studijním programu, které je zaměřené na vzdělávání předškolních dětí, dále vyšším odborným vzděláním, které je zaměřené na vzdělávání předškolních dětí nebo středoškolským vzděláním ukončeným maturitou a zaměřené opět na vzdělávání předškolních dětí.

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání také zahrnuje požadavky, které by měl učitel při svém výkonu práce vykonávat. V rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání je také zachyceno, za co je pedagog odpovědný, jaké by měl realizovat odborné činnosti, dále jak by měl provázet vzděláváním a v neposlední řadě jak by měl vést vztah s rodiči (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2004, s. 44-45).

2.1 Pracovní zátěž

Učitelská profese se řadí z hlediska pracovní zátěže spíše k nesnadným povoláním. V laické veřejnosti dlouhodobě převládá představa o tom, že učitelé mají krátkou pracovní dobu, dva měsíce prázdnin apod. Pomíjejí ale fakt, že toto povolání je velmi náročné na

psychiku a následně může mít i nepříznivý vliv na zdravotní stav učitele. Z toho plyne, že k tomuto povolání je nutné mít vrozené předpoklady. Pod pojmem zátěž si tedy můžeme představit rozpor mezi požadavky a možnostmi pracovníka (Průcha, 2002, s. 63-66).

Co se týče fyzické zátěže, většina učitelů sama nehodnotí tuto profesi nějak nadprůměrně fyzicky náročnou. Mnoho učitelů se po vyučování cítí velmi unaveně a často trpí bolestmi nohou. Nejčastějším problémem u této profese je hlasová zátěž. Tento problém nastává hlavně z nadměrného zvyšování hlasu nebo nedodržením hlasové hygieny (Průcha, 2002, s. 63-66).

Na zdraví učitele také velmi silně negativně působí psychická zátěž. Řehulka a Řehulková (1998) rozlišují tyto složky zátěže:

1. Senzomotorická zátěž - poměrně častá, zapříčiněna vysokým požadavkem na sluch a zrak.
2. Mentální zátěž - jsou to psychologické problémy, vychází z problémů při práci s dětmi, při řízení třídy.
3. Emocionální zátěž - vzniká z příliš velké emocionality při zapojení se do sociálních vztahů, které při jeho práci vznikají (Řehulka, Řehulková, 1998, in Průcha, 2002, s. 66).

Zdrojem pracovní zátěže je také stres, kterému jsou učitelé ve třídách vystaveni. Avšak není to jen stres, ale jde i o přítomnost dalších příčin a projevů jeho zátěže, například pracovní nespokojenost. Další velkou zátěží jsou vztahy s ostatními učiteli, rodiči a žáky (Průcha, 2002, s. 68-69).

Zahraniční odborníci objasnili několik faktorů, které mají vliv na pracovní zátěž učitelů. Zátěž druhotně ovlivňuje chování žáků, vztahy mezi učiteli, vztahy s vedením školy, nepochopení ze strany rodičů a nátlak veřejnosti. Na české učitele nyní nejvíce působí stres, který vznikl změnou v chování žáků vůči učiteli, nekázeň, drzé chování apod. (Průcha, 2002, s. 69-70).

Pracovní zátěž také ovlivňuje další faktor, je to konflikt role a nejistota role učitelů. Konflikt role v učitelství způsobují protikladné požadavky. Od učitele se požaduje být vstřícný, laskavý, být přítelem a rádcem. Na druhé straně však má učitel zajišťovat kázeň, měl by vyšetřovat přestupky a trestat. Konflikt role pak vede k nespokojenosti, k pocitům úzkosti a marnosti. Nejistotu role vyvolává i zodpovědnost

a z ní pramenící obava z neobjektivního hodnocení žáků ovlivněným osobními sympatiemi k jednotlivým žákům (Průcha, 2002, s. 70).

2.1.1 Zvládání zátěže

Psychická i fyzická zátěž se vyskytuje v každé profesi a každý jedinec ji vnímá různě. Odborníci poukazují na psychickou schopnost, která bývá označována jako odolnost. Odolnost má velmi důležitý význam právě v učitelské profesi (Průcha, 2002, s. 71).

Pod pojmem odolnost si můžeme představit tři osobnostní vlastnosti. První je, že je jedinec přesvědčený o své schopnosti působit na události ve svém životě a okolí. Dále schopnost ztotožnění, jak se sebou samým, s tím co dělá, s organizacemi, do nichž patří. Poslední je mínění, že životní události a různé nástrahy nejsou pouze hrozba, ale i hlavně výzva pro náš další rozvoj (Průcha, 2002, s. 71).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 VÝZKUM

Praktická část práce se zaměřuje na to, jak učitelky mateřských a rodiče pohlíží na učitelství.

3.1 Hlavní výzkumný cíl

Hlavním cílem mé praktické části bakalářské práce bylo odhalit, jaké mají učitelky mateřských škol a rodiče představy o učitelství a v čem se jejich představy liší. Učitelství resp. školství je v posledních letech ve společnosti široce diskutovaným tématem, proto bude zajímavé porovnávat názory rodičů a pedagogů.

3.1.1 Dílčí výzkumné cíle

Dílčí cíle vychází z hlavního výzkumného cíle bakalářské práce:

- Odhalit, jak učitelky mateřské školy a rodiče vnímání povolání učitele.
- Odkrýt, jak učitelky mateřské školy a rodiče percipují práci učitelek mateřské školy.
- Popsat, jestli učitelky mateřských škola a rodiče učitelství vnímají jako profesi nebo poslání.
- Odhalit, jestli učitelky mateřských škola a rodiče učitelství vnímají jako řemeslo, umění nebo věda
- Odkrýt, jak učitelky mateřských a rodiče vnímají učitelství spíše jako ženskou profesi.
- Popsat, jak učitelky mateřských škol a rodiče charakterizují výborného učitele.
- Posoudit, jak učitelky mateřské školy a rodiče chápou roli učitele.
- Odhalit, jestli podle učitelek mateřských škol a rodičů může být učitelem každý.
- Posoudit, jaký mají učitelky mateřských škol a rodiče názor na vysokoškolský titul u učitelek MŠ.
- Odkrýt, zda učitelky mateřské školy a rodiče vnímají změny mezi učitelstvím dnes a učitelstvím v minulosti.

3.1.2 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky vychází z výše zmiňovaných dílčích cílů:

1. Co si představujete pod pojmem učitel?

2. Jak celkově chápete učitelství?
3. Vnímáte učitelství jako profesi, nebo spíše jako poslání? Čím se liší od jiných profesí (např. lékaře)?
4. Myslíte si, že učitelství je spíše řemeslem, uměním, nebo vědou?
5. Proč je učitelství spíše ženská profese?
6. Jak byste charakterizovali výborného učitele?
7. Co očekáváte od učitele v jeho roli? Měl by spíše vychovávat, nebo vzdělávat?
8. Myslíte si, že učitelem může být každý?
9. Jak se díváte na požadavek, že každý učitel MŠ by měl mít ukončenou vysokou školu?
10. Pociťujete nějaký rozdíl mezi učitelstvím dnes a v minulosti?

3.2 Výzkumný soubor

Výzkumným souborem praktické části bakalářské práce jsou učitelky mateřských a rodiče v České republice. Výběrový soubor tvořilo dvanáct respondentů, z toho bylo šest učitelek mateřských škol a šest rodičů dětí předškolního věku ze Zlínského kraje.

3.2.1 Charakteristika učitelek mateřských škol

V následující tabulce je uvedena základní charakteristika učitelek mateřských školy. Tyto učitelky tvořily můj výběrový soubor. Z důvodu ochrany soukromí, nejsou zde uvedeny jména, ale každá učitelka je označena písmenem U a pořadovým číslem.

Označení učitelky	Věk	Vzdělání
U1	23	Bakalářské studium
U2	30	Středoškolské pedagogické
U3	39	Magisterské studium
U4	45	Středoškolské pedagogické
U5	26	Bakalářské studium

U6	30	Bakalářské studium
----	----	--------------------

Tabulka 1 Charakteristika učitelek mateřských škol

U1 má středoškolské vzdělání gymnázium, nyní studuje druhým ročníkem obor učitelství pro mateřské školy. **U2** má maturitu na střední škole pedagogické. **U3** disponuje titulem bakalář v oboru učitelství pro mateřské školy a nyní si dodělává navazující magisterské vzdělání, které studuje dálkově v Olomouci. **U4** má vystudovanou střední školu pedagogickou. **U5** má středoškolské vzdělání v oboru předškolní pedagogiky a v současné době studuje na vysoké škole obor učitelství pro mateřské školy. **U6** také disponuje středoškolským vzděláním v oboru pedagogika a nyní také studuje na vysoké škole v oboru učitelství pro mateřské školy.

3.2.2 Charakteristika rodičů

V následující tabulce je uvedena základní charakteristika rodičů. Tito rodiče tvořily můj výběrový soubor. U rodičů bylo stěžejním, aby měli děti v předškolním věku. Z důvodu ochrany soukromí, nejsou zde uvedeny jména, ale každá učitelka je označena písmenem U a pořadovým číslem.

Označení rodičů	Věk	Počet dětí	Věk dětí
R1	45	2	6 a 15
R2	32	1	5
R3	33	1	5
R4	30	1	4
R5	38	2	5 a 12
R6	37	2	5 a 6

Tabulka 2 Charakteristika rodičů

3.3 Výzkumná metoda

Jako výzkumnou metodu pro můj výzkum jsem zvolila polostrukturované interview. Na otázky v rozhovoru učitelky i rodiče volně odpovídali. Téměř většina otázek byla otevřených. Podle mé potřeby jsme případně dávala i doplňující otázky. Rozhovory s učitelkami mateřských škol se téměř ve všech případech realizovaly v prostorách mateřských škol.

S rodiči byla domluva individuální, a proto se jejich rozhovor odehrával na místě, které sami navrhli. Rozhovor byl zaznamenáván na diktafon. Každý respondent před začátkem rozhovor byl seznámen s použitím nahrávaných dat a s jejich anonymitou.

3.4 Výsledky a interpretace dat

Všechny odpovědi respondentů jsou seřazeny podle kladených otázek. Vybrala jsem ukázky, které nejlépe vystihují názory respondentů. Citace rodičů jsou označeny písmenem **R** a citace učitelů písmenem **U**. Důležitá slova nebo slovní spojení v citátu jsou uvedena **tučně** kvůli lehké orientaci.

3.4.1 Požadavky na učitele

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R1: „Učitel je, nebo spíš měl by být tím, kdo předává své znalosti, rozvíjí a vychovává žáky a díky svým zkušenostem by měl i odhadnout potenciál žáka a pokusit se ho nasměrovat či podpořit tak, aby vynikly jeho přednosti.“</p> <p>R2: „Učitel je vzdělaný člověk, který by měl vzdělávat a vést děti. Měl by být také pro děti vzorem a děti by si z něj měly brát příklad.“</p> <p>R3: „Někdo, kdo je kvalifikovaný a předává informace. Někdo kdo vzdělává a vychovává. Měl by být ochotný, empatický a trpělivý.“</p> <p>R4: „Je to člověk, kterého baví práce s dětmi. Je to kvalifikovaný člověk, který děti vychovává i vzdělává. Měl by mít respekt, ale ne takový aby se děti bály mu cokoli sdělit. Měl by být spravedlivý, ochotný s čímkoliv pomoci. Měl by také vycházet dobře s rodiči. Hlavně by měl být pro děti určitým vzorem.“</p>	<p>U1: „Učitel je pro mě člověk, který se naplno věnuje své profesi a také svým studentům. Vnímá každého studenta podle jejich individualit. Žádné dítě neškatulkuje. Je trpělivý, empatický a zajímá se o starosti svých žáků. Má přirozený respekt, ale také je pro své studenty přítelem. Je pro ně vzorem a také je motivuje k učení.“</p> <p>U2: „Uvidím člověka, který si vybral nádherné povolání. Člověka, který má všeobecné vzdělání, umí motivovat, zaujmout, povzbudit, naučit a chválit. Je empatický, tolerantní a spravedlivý a zároveň oplývá přirozenou autoritou.“</p> <p>U5: „Člověka s odpovídajícím vzděláním, který předává své vědomosti, dovednosti a zkušenosti žákům a studentům. Měl by to být člověk s pořádnou dávkou trpělivosti a empatie.“</p>

Interpretace kategorie

Ve všech odpovědích se rodiče shodují v tom, že by učitel měl hlavně vzdělávat a vychovávat. Téměř ve všech citacích je viditelný důraz na kvalifikovanost učitele. V současné době je kladen velký důraz na znalosti a dovednosti získané při studiu příslušného vzdělání. Ve většině případů, rodiče začaly vyjmenovávat vlastnosti učitele. Nejčastěji se zde objevoval pojem spravedlivý a trpělivý. Ve většině citací se vyskytuje definice funkce učitele. Ve dvou rozhovorech rodiče také zmínili, že by měl být učitel dobrý vzorem pro děti. Tedy učitel by měl jít dětem dobrým příkladem a měl by mít morální zásady vzhledem k svému povolání. Za povšimnutí stojí slovní spojení „vycházet dobře s rodiči“ u respondentky R4, které jako jediná zmínila, že by učitel měl mít i mimo jiné dobrý vztah s rodiči, přičemž se můžeme domnívat, že tímto spojením chtěla upozornit na problematiku komunikace rodičů s učitelem. Většina rodičů odpovídala stručněji, na rozdíl od učitelek.

Téměř všechny odpovědi učitelek jsou delší než u rodičů. Můžeme si toho všimnout u citace respondentky U1 a respondentky U2. U citace učitelky U1 si také můžeme všimnout, že poukazuje na to, že učitel by měl také budit přirozený respekt, ale být také pro děti přítelem. Citace učitelů i rodičů se téměř shodují. Ve většině citací učitelů se vyskytlo slovní spojení: „být pro dítě dobrý vzor“. Můžeme z toho vyvodit, že právě učitelky si zakládají na tom, aby měly děti v mateřské škole dobrý vzor. Je to zejména z toho důvodu, že právě děti v mateřské škole se učí hlavně nápodobou. Opět se zde objevilo mnoho vlastností učitele, nejčastějšími pojmy byly empatie, spravedlnost a trpělivost.

3.4.2 Učitelství jako obor versus činnost

Rodiče	Učitelky MŠ
R1: „Škola jako taková a tím pádem i učitelé mají velký vliv na budoucnost národa, při formování charakterů u takto mladých lidí. “	U3: „Někdo se s tím narodí, nebo od malička chce být učitelka. Beru to tak, že je to krásná práce, ale taky velká zodpovědnost. Není to jednoduchá práce a v dnešní době je málo oceňovaná, hlavně ze strany rodičů. “
R2: „Učitelství je velice důležitý obor. Pokud dítě narazí na dobrého učitele, může si vzdělávání zamilovat a bude ho to provázet celý život. Vzdělávání je celoživotní proces, což je velice důležité. Horší je, když děti nebaví se	U5: „Učitelství já sama chápu jako činnost, která mě baví, a je důležitá. Budu se opakovat, ale jde o vzdělávání dětí, jejich a ve vý-

<p>vzdělávat a učit kvůli špatnému vzoru doma a ve škole. Učitelství je dřina, která je buď odměněna usměvavými a šťastnými dětmi nebo utrpením.“</p> <p>R4: „Chápu ho jako důležitý obor, protože vzdělání je základem pracovního i osobního života. Je to jediná profese, která tak ovlivňuje vývoj a osobnost našich dětí.“</p> <p>R6: „Učitelství je velmi důležité. Nikdo jiný totiž neformuje osobnost nebo charakter tak, jako právě učitelé v mateřské škole. Dětem poskytují jak potřebné vzdělání, ale i výchovu. Měli by to dělat pouze takoví lidé, kteří mají vztah k dětem. Potom bohužel dochází k znechucení ze strany učitelů, jak už mateřské nebo základní školy.“</p>	<p>sledku pak i naší budoucnosti. Vzdělání by se určitě nemělo opomíjet.“</p> <p>U6: „Učitelství je výchova, vzdělávání, praktické dovednosti, trpělivost, osobní přístup i příklad, tvořivost, originalita, hra, empatie, ale i napětí, pocity marnosti, vyhoření, byrokracie a nízká společenská prestiž.“</p>
--	---

Interpretace kategorie

Na téma učitelství se odpovědi rodičů lišily. Na jednom se ale rodiče shodli, a to na důležitosti tohoto oboru. Polovina rodičů zmiňuje, že právě učitelství má největší vliv na formování a rozvoj dítěte, dále má také velký vliv na budoucnost dítěte. U citace rodiče R4 si právě můžeme všimnout, kdy respondentka poukazuje na důležitost učitelství a to zejména proto, že je to jediné povolání, které tak ovlivňuje vývoj a osobnost dětí. Totožného názoru je také respondentka R6, která dále dodává, že právě učitelství poskytuje dětem potřebnou výchovu a vzdělání. Dále dodává, že učitelství by měli vykonávat pouze osoby, které mají vztah k dětem. Odpovědi rodičů na toto téma byly velmi stručné, některé výrazy nebo slovní spojení zde byly pouze zopakováním předešlých odpovědí.

V odpovědích učitelů se nám velmi často vyskytovalo, že učitelství je proces výchovy a vzdělávání. Tohoto slovního spojení si můžeme všimnout například v citaci re-

spondentky R1. Dále se nám zde vyskytl pojem zodpovědnost, toho si můžeme povšimnout u citace U3. Poté respondentka zmínila, že je to velmi náročná práce a málo docenovaná, hlavně tedy ze strany rodičů. Stejně jako u rodičů se nám zde objevil pojem důležitý. Což vypovídá o důležitosti tohoto oboru. Opět se nám zde u citace U5 vyskytl pojem vzdělávání dětí, tento pojem se vyskytl téměř ve všech odpovědích učitelů. Zajímavá je citace R6, kdy učitel jmenuje všechny vlastnosti, které si pod pojmem učitelství vybavil. I zde učitel upozornil na nízké ohodnocení tohoto povolání. Můžeme si všimnout, že učitelé velmi často zmiňují malou prestiž toho povolání.

3.4.3 Učitelství jako poslání versus profese

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R2: „Učitel v dnešním světě je spíš poslání. Musí být schopný se povznést nad určité věci a nad dnešní rodiče i děti. Liší se od jiných profesí tím, že s dětmi tráví asi nejvíce času a tak má taky šanci je nejvíce ovlivnit jak v pozitivním smyslu, tak i v negativním smyslu.“</p>	<p>U1: „Osobně považuji učitelství jako poslání. Ve škole tráví s dětmi většinu svého času. Je mnoho dětí, které tráví více času ve škole než doma. Není nezvyklé, že děti přicházejí do školky v šest hodin a odchází o půl páté. Také děti v tomto věku jsou hodně tvárné a záleží na tom, jaký mají ve škole vzor. Učitelství se liší od jiných profesí v mnoha ohledech. Učitel by měl zohledňovat individuální zvláštnosti dětí, a také podle nich jednat.“</p>
<p>R3: „Jako profesi především, ale i poslání. Učitel se na výkon svého povolání souvisle připravuje, následně jej provozuje a měl by být za to náležitě odměněn. Což je profese. Ovlivňuje další vývoj svého žáka a měl by tak k tomu přistupovat. Což je poslání. Nicméně já učitele chápu jako někoho, kdo má vedle rodičů velký vliv na formování dítěte/žáka na což by měl v rámci své profese/poslání neustále myslet.“</p>	<p>U3: „Já si myslím, že učitelství je určitě poslání. Někdo to může brát jako profesi, ale pro mě je to poslání.“</p>
<p>R4: „Učitelství jako takové beru jako profesi, ale práci s dětmi beru jako poslání“.</p>	<p>U4: „Ale já osobně beru učitelství jako poslání. Učitelství není něco jako třeba prodavač, který sedí za pokladnou. Učitel má zodpovědnost za děti, které učí.“</p>
<p>R5: „Učitelství je poslání díky obrovské zodpovědnosti za vliv, který na děti učitel má.</p>	<p>U5: „Já vnímám učitelství jako profesi, ale i jako poslání. Kdybych měla říct v čem je odlišná od jiných profesí např. od toho lékaře, tak určitě v náročnosti předchozího vzdě-</p>

<p><i>Od jiných profesí se liší právě tímto velkým vlivem na formování osobnosti člověka. “</i></p> <p><i>R6: „Profesi ke které je potřeba přistupovat opatrněji než k jiným profesím. Učitel stejně jako lékař může ovlivnit člověka po zbytek života. “</i></p>	<p><i>lání a taky v tom, že lékař je člověk, který má v rukou lidský život a to jeho existenci, kdežto učitel ten život může jen nějakým způsobem formovat a to jen velmi zřídka, protože hlavní slovo má vždy rodina. Poslání je to na 100%, protože jde přece jen o vzdělávání dětí. “</i></p> <p><i>U6: „Liší se třeba tím, že se každodenně podílí na výchově. Učitelství mělo být i posláním. Zřejmě žádná profese nemá takovou možnost ovlivnit charakterové vlastnosti mladé generace, jako právě učitelství. “</i></p>
---	---

Interpretace kategorie

Téměř většina citací rodičů uvádí to, že učitelství je spíše posláním, nežli profesí. A to zejména proto, že je to práce s dětmi, která má největší vliv na formování jejich charakteru a také na další vývoj dítěte. V citaci R3 se také můžeme dozvědět, že respondentka bere učitelství jako profesi, ale i jako poslání. Rodič zde definuje profesi, ke které je potřeba určité vzdělání a při nástupu do zaměstnání je za tuto profesi finančně ohodnocen. Dále bych také chtěla upozornit na citaci R4, kde respondentka popisuje učitelství jako profesi, ale práci s dětmi naopak jako poslání. Za povšimnutí stojí citace R6, kde respondentka bere učitelství jako profesi a přirovnává ji k lékařství. Respondentka se domnívá, že tyto dvě povolání mají stejný podíl na naší budoucnosti. Můžeme si také všimnout, že odpovědi rodičů byly stručnější, než tomu bylo u učitelů.

Ve všech citacích z rozhovoru učitelů si můžeme povšimnout, že se zde opakuje odpověď, že učitelství je hlavně posláním. Na tom, proč je učitelství hlavně posláním se učitelé, a rodiče shodují. A opět si můžeme povšimnout výrazu: „ovlivnit charakterové vlastnosti“. Troufám si tvrdit, že učitelé tuto otázku více vztahovali na sebe, takže jejich odpovědi jsou více osobní. To můžeme sledovat například u citace respondentky U3. Zajímavý je také názor respondentky U1, která se domnívá, že učitelství je posláním a to zejména proto, že s dětmi tráví učitel spoustu času a má tedy na děti velký vliv a to zejména kvůli za-

neprázdněnosti rodičů. Jak si můžeme všimnout, odpovědi u učitelů jsou mnohem delší, než je tomu u rodičů.

3.4.4 Učitelství jako všestrannost

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R3: „Učitelství není ani jedno, respektive všechno dohromady. Řemeslník je malíř natěrač, který přijde, vezme štětku a kýbl barvy a vymaluje místnost. Nebo učitel, který vezme osnovy, které bez přidané hodnoty odhrká a skončí. Umělec je malíř, který namaluje obraz, který sice nemá užitnou hodnotu, ale stovky lidí jej ocení na výstavě. Nebo učitel, na něhož budou vzpomínat žáci ještě po letech nebo celý život. Vědec je někdo, kdo se snaží přijít na něco nového. Na což učitel nemá prostor nebo chuť, nicméně vždycky je co vylepšovat.“</p> <p>R4: „Pokud bych měla vybrat, tak v sobě svým způsobem zahrnuje vše, jak už trochu řemeslo, umění i vědu.“</p> <p>R5: „Jestli bych měla vybrat jednu z těchto možností, tak beru učitelství jako uměním. Podle mě je velké umění pracovat s dětmi a umět to s nimi.“</p> <p>R6: „Asi od každého kousek a myslím, že učitelství by se nemělo nijak kategorizovat. Řemeslo charakterizuje manuální práce. Do kategorie umění bych zařadila výtvarníky, herce, muzikanty. Věda to jsou pracovníci ve výzkumech, laboratořích.“</p>	<p>U2: „Učitelství je pro mě učitelství! Je to „svůj svět“. Nepovažuji, ho ani za řemeslo, i když se učitel občas hodně nadře, nepovažuji ho ani za umění, i když občas musí učitel předvádět doslova herecké výkony a ani za vědu, protože jazyk a podání učiva by mělo být takové, aby mu děti porozuměly.“</p> <p>U3: „Je to určitě všechno dohromady, jak už tady zaznělo. V mateřské škole je to třeba hodně o improvizaci. Učitel musí mít určité přehled, jak z výtvarky, hudebky, dramatizaci, hry. Všechno musí umět skloubit dohromady.“</p> <p>U4: „Řemeslo to teda, není, nebo spíše nemělo být. Pod řemeslem si představuji, třeba nějakého truhláře, řezbáře. Umění? Je to umění?. Tak opíráme se o umělecké poznatky. A někdy je to opravdu umění s těma dětma.“</p> <p>U6: „Může být skloubením všeho, řemeslo se totiž opírá o manuální dovednosti, což mnohé předměty kantorského povolání přímo vyžadují, umění kromě zručnosti klade důraz na originalitu a tvořivost, tedy na oblasti, které jsou ve školství hodně ceněny, a protože věda je racionální poznávání, bezesporu je učitelství i vědou.“</p>

Interpretace kategorie

Názory respondentů se, jak ve skupině rodičů, tak ve skupině učitelů, částečně rozcházejí. Větší část rodičů se domnívá, že v učitelství se prolíná jak řemeslo, tak také věda i umění. Zaujala mě odpověď respondentky R2, která si jako jediná myslí, že učitelství je převážně věda. Respondentka R5 se domnívá, že učitelství je spíše umění, zejména proto, že za umění považuje práci s dětmi všeobecně. Jak si také můžeme všimnout citace rodiče R3, jeho odpověď je delší, než ostatní odpovědi rodičů. Zajímavá je také citace rodiče R6, který si myslí, že by se učitelství nemělo nijak kategorizovat.

Většina učitelů se tedy také domnívá, že se v učitelství prolíná řemeslo, umění i věda. Můžeme si toho všimnout u citace U3, U6. Odpovědi učitelek jsou odbornější, než odpovědi rodičů. Můžeme si toho povšimnout například u odpovědi U6. Učitelka U1 se domnívá, že učitelství nelze kategorizovat, doslova použila slovní spojení: „učitelství je pro mě učitelství“. V průběhu rozhovoru však dospěla k názoru, že učitelství může být jak řemeslo, umění nebo věda. S jedním z názorů rodičů, který zde vidíme v citaci R5, se ztotožňuje také jeden z pedagogů. Lze si toho všimnout u citace U4.

3.4.5 Učitelství jako ženská profese

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R2: „U nás to bude nejspíš tím, že tato profese není až tak dobře placená. Když se podíváme do minulosti, tak byli učitelé převážně muži. A dalším faktorem bude náročnost tohoto povolání. V mateřských školách málokdy uvidíme muže. Tam je totiž potřeba mít převážně ženské vlastnosti. Učitelka musí být praktická, empatická, sociální, trpělivá a to málokterý muž umí.“</p> <p>R3: „Nevnímám učitelství jako takové, jako ženskou profesi. Spíš je to pro ženy více přirozené. Muž chce většinou rodinu co nejlépe zabezpečit, a proto si myslím, že tuto profesi moc muži nevyhledávají“</p>	<p>U1: „Je škoda, že mezi učiteli není více mužů. Děti by neměly mít jen ženský vzor, ale také mužský. Myslím si, že profese učitele není pro muže tak atraktivní, jako pro ženy. Naopak v mateřské škole si muže učitele nedokážu představit. Když děti nastupují do mateřské školy, mají tři roky, někdy i méně a jsou velmi fixované na matku- ženu. Ve školce dětem nahrazuje matku učitelka.“</p> <p>U3: „Feminizace učitelské profese u nás je nepřehlédnutelná. Má se za to, že právě v českém školství se feminizace extrémně rozvinula. Největší převahu mají asi ženy v mateřských a základních školách, ve středním</p>

<p>R5: „Protože se předpokládá, že spíše ženy mají blíže k malým dětem. A také proto, že není moc dobře placenou profesí. Osobně si myslím, že je to škoda, protože si myslím, že by mohly mít děti i jiný vzor, než ten ženský.“</p>	<p>školství je stav vyrovnanější. A proč? Možná kvůli stereotypům ve společnosti, že učitelská profese je výsadou žen, a druhá souvisí s nízkým finančním ohodnocením.““</p> <p>U5: „Možná pro to, že to tak je zažité. Ženy se starají o děti, a proto pracují i ve škole. Nedokážu si to jinak vysvětlit. Přitom mají muži například u dětí v mateřské škole mnohem větší a přirozené sympatie.“</p> <p>U6: „Mohou zde hrát úlohu například mateřské pudy a při nízkém finančním ohodnocení poměrně dlouhá dovolená, tedy více času na vlastní děti. U mužů asi hraje hlavní roli právě to finanční ohodnocení. Myslím si, že je to škoda, protože děti by mohly mít i trošku více mužského vzoru.“</p>
---	---

Interpretace kategorie

Odpovědi na otázku proč je učitelství spíše ženská profese, byly různorodé. Většina rodičů se domnívá, že práce učitele mateřské školy je spíše pro ženy, a to zejména kvůli ženským vlastnostem, které jsou pro tuto práci potřebné. U citace rodiče R2 si také můžeme všimnout těch nejdůležitějších ženských vlastností. Také zde rodič dodává, že tyto vlastnosti většina mužů nemá, a proto je tato profese spíše dominantou žen. Také u citace R5 si můžeme všimnout názoru rodiče, který tvrdí, že pro ženy je toto povolání přirozenější, protože mají blíže k dětem. Rodiče se také shodli v tom, že tato profese není dostatečně ohodnocena, což je pro muže další a možná i nejdůležitější faktor, při výběru tohoto povolání. Dva rodiče ze šesti se také shodli v tom, že by uvítali, aby měly děti i jiný vzor než ten ženský.

Téměř ve všech odpovědích učitelů zaznělo, že mužů vykonávajících toto povolání je málo, zejména kvůli nízkému finančnímu ohodnocení. Čímž se svými odpověďmi shodli i s rodiči. U citace U1 si také můžeme všimnout názoru, že toto povolání je atraktivnější spíše pro ženy nežli pro muže. Zajímavý je také názor ve zmíněné citaci učitelky, která se domnívá, že učitelka mateřské školy, právě v mateřské škole nahrazuje dítěti matku, proto

je toto povolání přirozenější pro ženy. V citaci U3 a U5 se učitelky shodly v tom, že převaha žen v roli učitelky je pouze stereotypní náhled z minulosti. Opět si u těchto citací můžeme povšimnout, že dalším rozhodujícím důvodem je finanční ohodnocení. Téměř ve většině rozhovorů se učitelé shodli i v tom, že by měli mít děti i více mužského vzoru.

3.4.6 Vychovávání a vzdělávání

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R1: „Vzdělávání a výchova by měly jít spolu rukou v ruce. A zrovna tak jako škola, tak se na výchově musí podílet i rodina. A stejně jako od sebe nelze oddělit výchovu a vzdělání nejde oddělit ani školu od rodiny. Obě tyto instituce musí společně tvořit charakter dětí a zájem obou musí být stejný.“</p> <p>R2: „Učitel by neměl vychovávat. Od toho jsou rodiče. Učitel předává dětem své vědomosti a snaží se je rozvíjet a vzdělávat.“</p> <p>R4: „Výchova je úkolem rodičů, vzdělání je úkolem školy. Ale často nejde vzdělávat bez průběžného vychovávání. Výchova a vzdělání jde tedy ruka v ruce.“</p> <p>R5: „Učitel by měl hlavně vzdělávat. A vychovávat k radosti ze vzdělání. Vychovávat by hlavně měli rodiče. Bohužel se mnohdy setkáváme s tím, že to tak není a pak je celá výchova na mateřské škole.“</p>	<p>U1: „Učitel by měl napůl vychovávat a napůl vzdělávat. Učitel nemůže vzdělávat, aniž by studenty nevychoval. Učitel se snaží svým žákům podsouvat to dobré, aby mohl být v budoucnu pyšný na své studenty v tom, co dokázaly. Od učitele očekávám, že svým studentům dá maximum v oblasti vzdělání a výchovy.“</p> <p>U4: „Tak měl by asi spíše vychovávat, protože tady jsou ty začátky opravdu těžké. Hlavně pro některé děti. Děti přijdou do mateřské školy a neumí se obléct, nevysvěčou se. Ty základy jim prostě chybí. Takže to spíše ta výchova, ale samozřejmě je důležité i to vzdělávání. Mělo by to být propojené. Protože jedno bez druhého nejde.“</p> <p>U6: „Vzdělávání a výchova by měly být v rovnováze. Samozřejmě by výchova měla být hlavně úkolem rodičů, ale v dnešní době se spíše setkáváme s tím, že rodiče spoléhají, že tuto úlohu má splňovat mateřská škola.“</p>

Interpretace kategorie

Téměř všechny citace z rozhovoru vypovídají o tom, že rodiče i učitelky mateřských škol popisují roli učitele naprosto totožně. Ve většině rozhovorů se odpovědi téměř shodovaly.

Všechny citace rodičů uvádí, že hlavní role učitele je vzdělávání dítěte. Ve všech odpovědích také zaznělo, že škola by měla vzdělávat a rodina vychovávat. Několik respondentů dokonce použilo slovní spojení: „ruku v ruce“. To znamená, že obě tyto složky společně působí na rozvoj a formování dítěte a měly by se tak vzájemně doplňovat a jejich zájem by měl být stejný. Zajímavá je také odpověď respondentky R5, která upozornila na častý problém, kdy rodina spoléhá, že i výchovu zastane mateřská škola. Tato problematika je čím dál častějším jevem v mateřské škole.

Téměř všechny odpovědi učitelů se shodují v tom, že učitel by měl hlavně vzdělávat, ale neměl by také opomíjet výchovu. U citace U1 si můžeme všimnout názoru, kdy respondentka tvrdí, že učitel nemůže vzdělávat, aniž by nevychoval. U citace respondentky R4 si můžeme všimnout, že odpověděla, že učitel by měl spíše vychovávat. Poukazuje tím však na nedostatečnou výchovu ze strany rodičů, kdy děti nastupují do mateřské školy a nezvládají základní samoobsluhu a pak je následná výchova na učitelích. U odpovědi respondentky U6 se nám zde opět opakuje stejný názor, jako u rodiče R5, kdy respondentka poukazuje na to, že rodiče čím dál častěji spoléhají, že výchovu u jejich dětí zastane mateřská škola.

3.4.7 Požadavky na osobnost učitele

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R1: „Už jen ta trpělivost. Copak je málo rodičů, co po několika minutách přípravy do školy nebo psaní úkolů se svými dětmi jsou na pokraji psychického zhroucení? A to jsou jejich vlastní děti.“</p> <p>R2: „Každý máme dané jiné vlastnosti a schopnosti. Někdo, kdo nemá trpělivost a kdo nemá vztah k dětem, by nikdy neměl učit. Dobrým učitelem se člověk rodí.“</p> <p>R4: „Musí to být člověk dostatečně inteligentní, sebevědomý, tolerantní, vzdělaný a mít nadhled. A samozřejmě lásku k dětem.“</p> <p>R5: „Učitel, který má rád děti takové, jaké</p>	<p>U2: „Každý máme jiný temperament. Každý nemá rád děti. Někdo, i když má děti rád, tak by to třeba v tak velké skupině nezvládl. Je to velice náročné, co se týká psychiky. Myslím si, že konkrétně s učitelství v mateřské škole, musí člověk narodit. Protože tady musí mít extra dávku trpělivosti a ta mnoho lidem schází.“</p> <p>U3: „Prostě člověk pohodář, otevřený všem nápadům, nevynucující si svoji autoritu. Aby byl partákem, který umí i zvýšit hlas, pokud je potřeba! Dokáže vycítit problém, umí komunikovat, je přátelský, laskavý, upřímný, spravedlivý, empatický, ale zároveň dokáže</p>

<p><i>jsou. Který jim věří. Řeší věci v klidu a s nadhledem. Dokáže děti vnitřně motivovat.“</i></p> <p><i>R6: „Budu se vracet k trpělivosti, kterou nemá každý. Bohužel je mezi pedagogy spousta osob, které si myslí, že jsou na svém místě, ale ve skutečnosti tam nemají co dělat.</i></p>	<p><i>být i kritický, jak k žákům, tak i k sobě.“</i></p> <p><i>U5: „Charakterizovala bych ho, jako tvůrčího člověka, který má potřebné vědomosti a znalosti, dokáže zaujmout děti, žáky a studenty, a který má dostatečné zkušenosti.“</i></p> <p><i>U6: „Učitel by měl disponovat nejen svou odborností, ale i určitou dávkou empatie a trpělivosti. Měl by být pro děti dobry vzorem a děti motivovat.“</i></p>
---	--

Interpretace kategorie

Odpovědi na požadavky učitele byly různorodé. Téměř ve všech odpovědích rodičů zazněl pojem trpělivost, rodiče se tak domnívají, že učitelova nejdůležitější vlastnost je právě trpělivosti, která je pro to povolání nezbytná. Touto trpělivostí nedisponují ani někteří z rodičů, jak uvádí rodič R1 a už jen kvůli tomu nemůže být učitelem každý. U citace R2 zazněl také zajímavý názor, že člověk, který nemá trpělivost a nemá rád děti, by neměl učit. V citaci R4 se nám opět opakuje slovní spojení: „láska k dětem“. Pro rodiče R5 je nejdůležitější láska k dětem, učitel by měl dětem věřit, měl by mít určitý nadhled a umět také děti motivovat. Rodiče si tak myslí, že trpělivost a láska k dětem je nejdůležitější vlastností učitele mateřské školy. Rodiče při odpovědích byli stručnější než učitelé.

Téměř většina učitelů se shodla v tom, že dobrý učitel by měl být hlavně trpělivý a empatický. Můžeme z toho vyvodit, že výborný učitel, podle učitelek mateřských škol, by měl hlavně disponovat těmito vlastnostmi. Téměř ve všech citacích však zazněl opět velký výčet nejrůznějších vlastností a povahových rysů dobrého učitele. Můžeme si toho všimnout například u citace učitele U3, kde učitel uvádí, že dobrý učitel by měl být doslova „pohodář“ a měl by být dobrým „partákem“ dítěte. Každá z učitelek se domnívá, že pro práci v mateřské škole je právě trpělivost velmi důležitá. Učitelky se také shodují v tom, že pro práci v mateřské škole je důležitý nějaký vrozený předpoklad a kladný vztah k dětem, protože to je při tomto povolání to nejdůležitější. Respondentka U5 charakterizuje učitele, jako kreativního člověka s odborným vzděláním. Dále si také můžeme všimnout, že se zmiňuje, že učitel by měl děti umět zaujmout. U respondentky U6 se nám opět opa-

kují výrazy jako empatie, trpělivost. Dále respondentka zmiňuje, že by měl být učitel pro dítě dobrým vzorem a měl by umět motivovat.

3.4.8 Vysokoškolské vzdělání u učitelek mateřských škol

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R1: „Na tohle nemám úplně jasně vyhraněný názor. Tady bych já osobně spíše než dosažené vysokoškolské vzdělání upřednostnil vztah k takto malým dětem.“</p>	<p>U1: „Myslím si, že vysoká škola je zbytečná, pokud má člověk vystudovanou střední školu pedagogickou. Na vysoké škole studenti probírají téměř stejné učivo. Když už jsou nějaké nové učební postupy nebo normy, tak učitelé jezdí na školení a myslím si, že to stačí na to, aby měly stále přehled.“</p>
<p>R2: „Podle mého je tento požadavek hloupý. Protože znám paní učitelky, které mají dvě vysoké školy a nikdy to nebudou učitelky, které by mohly učit. Nemají vztah k dětem, nebaví je to a je to nepříjemné jak pro ně, tak pro děti. Vzdělávání by mělo určitě být, ale formou různých workshopů. A dobrý učitel se stejně vzdělává celoživotně.“</p>	<p>U2: „S tímto požadavkem souhlasím. Myslím si, že když musí mít vysokoškolské vzdělání učitelé v primárním vzdělávání, proč by jej neměli mít učitelé mateřské školy. Vždyť oni jsou těmi, kteří vychovávají a vzdělávají děti do 6 let, a jsou to právě oni, kdo je připravuje na život.“</p>
<p>R5: „Je to v pořádku. Učitel má největší vliv na dítě a jeho osobnost, tak proč by neměl mít vysokoškolské vzdělání? Ovšem pouze příslušné vzdělání je pro tuto práci málo.“</p>	<p>U3: „Co se týká mateřské školy, si myslím, že je to naprosto zbytečné. Jak už jsem říkala, učitelem se člověk musí narodit, to za prvé. Je samozřejmě důležité mít určitou kvalifikaci na tuto práci, ale myslím si, že stačí mít střední školu pedagogickou. Každý z učitelů se musí neustále dovzdělávat, takže nehrozí, že by učitel se střední školou zaostával za učitelem s bakalářským titulem.“</p>
<p>R6: „Myslím, že by klidně stačila střední škola, která má tuto specializaci. Navíc si myslím, že vysoká škola je jen zopakováním střední školy. Vysoká škola je spíše o teorii a já si myslím, že by byla přívětivější ta praxe, než plná hlava teoretických znalostí.“</p>	<p>U5: „Nevidím v tom problém, je to sice náročné pro učitelky, které si to musí dodělat a mají už práci a rodiny. Ale určitě to není na škodu. Jde přece jen o vzdělávání dětí o je-</p>

	<i>jich budoucnost, takže já jsem určitě pro, aby učitelky mateřské školy měly vysokoškolské vzdělání. “</i>
--	--

Interpretace kategorie

Odpovědi na otázku vysokoškolského vzdělání učitelek mateřské školy se u rodičů lišily. Nejčastěji se však zde objevoval názor, že je to zbytečné. U citace R1 si můžeme povšimnout, že respondent nemá úplně vyhranění názor. Ve své citaci dále uvádí, že by raději ale upřednostnil kladný vztah k dětem, než odborné vzdělání. U odpovědi respondentky R2 si můžeme všimnout, že respondentka si myslí, že je vysokoškolský titul v tomto případě zbytečný. Uvádí zde i příklad, ze kterého vyplývá, že nestačí mít pouze vysokoškolský titul, ale mít hlavně vztah k dětem. Dále zde dodává, že učitel by se měl celoživotně vzdělávat. Na rozdíl respondentka R5 si myslí, že učitelka mateřské školy by měla mít vysokoškolský titul. Zdůvodňuje to tím, že právě učitel má největší vliv na dítě, kdy formuje jeho osobnost a proto považuje za důležité, aby měl učitel vystudovanou vysokou školu. Dále pak dodává, že mít pouze vysokou školu je v tomto případě málo. Zajímavý je také názor respondentky R6, která si myslí, že by učitelkám mateřských škol měla stačit pouze střední škola s touto specializací, dále však dodává, že by bylo také lepší, kdyby měly budoucí učitelky více praxe v mateřské škole.

Odpovědi na téma vysokoškolského vzdělání se u učitelů také lišily. Respondentka U1 se domnívá, že vysoká škola je v tomto případně zbytečná. Respondentka tvrdí, že na vysoké škole studenti probírají téměř stejné učivo, jako na střední škole pedagogické. Učitelka dále dodává, že učitelé stačí chodit pouze na školení. Naopak respondentka R2 si myslí, že je důležité, aby měly učitelky v mateřské škole vysokoškolské vzdělání. Zdůvodňuje to tím, že učitelka MŠ děti vzdělává, vychovává a připravuje na budoucí život. Právě kvůli této zodpovědnosti by měla mít titul. U citace U3 si může všimnout, že respondentka považuje vysokoškolský titul za zbytečnost, dále dodává, že učitelem mateřské školy se musí člověk narodit, tudíž musí mít nějaký vrozený předpoklad. Dále tvrdí, že každý z učitelů se musí neustále dovzdělávat, proto nehrozí, že by učitel pouze se středoškolským vzděláním zaostával za učitelem s vysokoškolským titulem. Respondentka U5 také souhlasí s vysokou školou u učitelek MŠ a hned zdůvodňuje své rozhodnutí, dodává, že jde hlavně o vzdělávání dětí, a proto je vyšší vzdělání důležité.

3.4.9 Minulost a současnost v učitelství

Rodiče	Učitelky MŠ
<p>R1: „Rozdíl je velmi velký. A to ve všech směrech, od stravy přes příjemné prostředí (hřejivé jásavé barvy, veselá výzdoba), přístup paní učitelek až po využití interaktivních hraček či vyučovacích pomůcek.“</p> <p>R2: „Rozdíl určitě je. Dřív byl učitel osoba, které si vážila celá vesnice, celé město. Děti i rodiče učitele respektovali. Dnes je situace složitá. Někteří rodiče na učitele pohlížejí jako na hloupé a i takto to doma prezentují. Chybí respekt, úcta ze strany rodičů i dětí.“</p> <p>R3: „Myslím, že se neustále vyvíjí a rozdíly tady budou. Osobně jej nepociťuji, ale dovedu si představit, že jsou dnes mnohem větší možnosti při využití moderní techniky. To, jak k tomu přistupuje samotný učitel bude individuální a tak to bylo asi vždycky.“</p>	<p>U2: „Dříve měli učitelé daleko více pravomocí, uznání a respektu. Dnes si respekt u dětí musí pomalu vynucovat, prosit na kolenu.“</p> <p>U5: „Dřív bylo vzdělávání striktní, učitel neměl moc šanci a prostor pro kreativitu. To se dnes určitě změnilo. Hlavně dřív to bylo úplně jinak, učitel byl autorita. V dnešní době mám spíš pocit, je to úplně opak. Učitelství dnes, není tak doceňované, jako dřív.“</p> <p>U6: „S nadsázkou lze říct, že vina. Míra viny se postupně přesouvá od žáků na učitele. Jednou přijde bohužel doba, kdy „kantor může za všechno“. Ale jinak je rozdíl velký, od vybavení až přes přístup učitelů k dětem a rodičům.“</p>

Interpretace kategorie

Téměř většina rodičů se shodla v tom, že rozdíl mezi učitelstvím dnes a v minulosti je velký. Respondent R1 zachytil celkový rozdíl od příjemného prostředí, až po přístup učitelek. Naopak respondentka R2 hodnotí spíše pohled na učitele dnes a v minulosti. V její citaci si můžeme všimnout, že se domnívá, že dříve byl učitel větší autorita. Dnes, je to spíše nedocení učitelství a to zejména ze strany rodičů. Respondentka R3 zmiňuje i moderní technologii, dodává, že učitel právě díky těmto technologiím má dnes mnohem větší možnosti než dříve. Dále také dodává, že je to však všechno jen na učiteli, jaký má přístup k dětem a jakých chce dosáhnout cílů.

Z citací učitelů je zřejmé, že se stejně jako rodiče domnívají, že rozdíly v učitelství jsou mnohem větší, než tomu bylo dříve. Téměř většina učitelů si myslí, že největším roz-

dílem mezi učitelstvím dnes a učitelstvím v minulosti je hlavně postavení učitele ve společnosti. Učitelé se domnívají, že dříve měl učitel větší pravomoc, autoritu a byl více uznávaným, než je tomu dnes. Tohoto názoru si může všimnout u citace U2, U5 i U5. V citaci U5 si také můžeme všimnout, že respondentka tvrdí, že dříve neměl učitel tolik prostoru pro kreativitu, jako tomu je dnes. Respondentka U6 také dodává, že je také velký rozdíl od vybavení mateřských škol až po přístup učitelek.

4 ZÁVĚR VÝZKUMU

Výzkumná část práce byla provedena pomocí kvalitativního výzkumu. Kvalitativní metodou bylo zvolené polostrukturované interview. Hlavním cíle práce bylo odpovědět na všechny výše zmiňované otázky. Rozhovory byly realizovány s dvanácti respondenty, z toho šest bylo učitelek mateřských škol a šest rodičů dětí předškolního věku. Rozhovory byly přepsány do elektronické podoby a následně okódovány. Ze vzniklých kódů bylo následně vytvořeno devět kategorií. Téma zkoumání bylo velice zajímavé. A však někdy namáhavé. Řada učitelek a rodičů dělala svůj první rozhovor, proto někteří z nich odpovídali jednoslovně nebo v holých větách. Proto bylo někdy namáhavé z nich dostat tu správnou myšlenku a odpověď. Rozhovory byly na stejné bázi. Domnívala jsem se, že učitelky díky bližšímu tématu k jejich povolání budou odbornější, ale nebylo tomu vždy tak.

4.1 Souhrnné výsledky

V rozhovoru bylo stanoveno deset výzkumných otázek, podařilo se na ně získat tyto odpovědi. Pod pojmem učitel si většina rodičů představí kvalifikovaného člověka, který by měl hlavně vzdělávat a vychovávat. Často se zde vyskytovaly také vlastnosti a požadavky učitele, mezi nejčastější pojmy patřila hlavně trpělivost a spravedlivost. Rodiče se také domnívali, že by měl být učitel dobrým vzorem pro dítě. Měl, by tedy jít dětem dobrým příkladem a měl by mít určité morální zásady vzhledem k svému povolání. U odpovědí učitelů se většina definic shodovala s odpověďmi rodičů. Také učitelky se domnívají, že by měly mít děti v mateřské škole dobrý vzor. Rodiče se u první otázky snažili učitele definovat, mezi tím učitelky, spíše popisovaly samy sebe.

Na druhou otázku, zabývající se učitelstvím, se názory rodičů i učitelů lišily. Většina rodičů se domnívá, že učitelství nejvíce působí na formování a rozvoj dítěte. Dále rodiče tvrdí, že právě učitelství má největší vliv na budoucnost dětí. Učitelé byli ve svých odpovědích odbornější a domnívají se, že učitelství je zejména proces výchovy a vzdělávání. Učitelé se také shodli, že učitelství, jako takové přináší velkou zodpovědnost. U odpovědí učitelů si také můžeme všimnout, že velmi často zmiňují malou prestiž tohoto povolání. V odpovědích učitelů a rodičů je pouze shoda v důležitosti tohoto oboru.

Třetí výzkumná otázka přinesla shodné odpovědi u obou skupin respondentů. Učitelství vidí jak rodiče, tak i učitelé, jako určité poslání. Rodiče berou učitelství jako poslání, zejména kvůli výše zmiňovanému vlivu na dítě. Rodiče se také domnívají, že právě

práce s dětmi je určité poslání. Učitelé mimo jiné dodávají, že jde právě o vzdělávání dětí, tudíž je učitelství poslání. Učitelé zde opět zmiňovali velkou zodpovědnost. Učitelé oproti rodičům své odpovědi více rozvíjeli a více vztahovali na sebe.

U výzkumné otázky, která se zabývá učitelstvím, jako propojenosti sfér se odpovědi částečně rozcházejí. Většina rodičů se domnívá, že v učitelství prolíná jak řemeslo, tak také věda i umění. Někteří z rodičů si však myslí, že učitelství je věda a v některých případech i uměním. Téměř většina odpovědí učitelů se shodují v tom, že v učitelství se prolíná řemeslo, věda i umění. Jeden z učitelů se však domnívá, že učitelství, by se nemělo nijak kategorizovat.

Další výzkumná otázka zabývající se učitelstvím jako ženskou profesí přinesla různorodé odpovědi. Většina rodičů si myslí, že učitelství je pro ženy více přirozené. Rodiče zde jmenovali nejrůznější ženské vlastnosti, které jsou pro tuto práci nezbytné. Rodiče se také shodli v tom, že tato profese není dostatečně ohodnocená, což je pro muže další a možná i nejdůležitější faktor, při výběru tohoto povolání. Dva rodiče se také shodli v tom, že by uvítali, aby měly děti i jiný vzor než ten ženský. Téměř ve všech odpovědích učitelů zaznělo, že mužů vykonávajících toto povolání je málo, zejména kvůli finančnímu ohodnocení. Učitelé se také shodli v tom, že by měly mít děti i více mužského vzoru.

Další část výzkumu se zabývala výborným učitelem. Většina rodičů se shodla na tom, že pod pojmem výborný učitel si představí hlavně vzdělaného člověka, který by měl mít kladný vztah k dětem. Tyto odpovědi se téměř shodovaly s odpověďmi na téma učitel. V odpovědích učitelů zazněly zejména vlastnosti, kterými by měl výborný učitel disponovat. Podle učitelů by měl být výborný učitel hlavně trpělivý a empatický. Dále by měl být učitel dobrým vzorem pro dítě.

U výzkumné otázky zabývající se rolí učitele jsem zjistila, že rodiče i učitelky popisují roli učitele totožně. Rodiče se shodují, že hlavní rolí učitele je vzdělávání dítěte. Ve všech odpovědích rodičů zaznělo, že by škola měla vzdělávat a rodina vychovávat. I učitelé se shodují, že rolí učitele je vzdělávání dítěte, ale naopak od rodičů dodávají, že by neměl opomíjet ani výchovu. Učitelé také narážejí na častý problém, kdy rodiče spoléhají, že výchovu u jejich dětí zastane mateřská škola.

Další výzkumná otázka zabývající se požadavky na osobnost učitele přinesla shodné odpovědi u obou skupin respondentů. Rodiče i učitelé se shodli v tom, že učitelem nemůže být kdokoliv. Rodiče a učitelé si tak myslí, že trpělivost a láska k dětem je nejdůleži-

a současnost v učitelství, učitelství jako všestrannost, dále učitelství jako ženská profese, učitelství jako poslání versus profese. Na učitelství jako obor versus činnost a na požadavky učitele vzájemně působí vychovávání a vzdělávání. Jako požadavek na učitele lze brát vysokoškolské vzdělání u učitelek MŠ a v neposlední řadě požadavky osobnostní.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo odhalit, jaké mají učitelky mateřských škol a rodičů představy o učitelství a v čem se jejich představy liší. Ke sběru výsledků byla použita metoda polostrukturovaného interview a respondentům byly kladeny otevřené otázky. Odpovědi byly zaznamenávány na diktafon a následně přepsány do listinné podoby. Učitelky byly z různých mateřských škol Zlínského kraje a rodiče taktéž.

Před samotnou realizací rozhovorů by se dalo očekávat, že učitelky budou ve snadnější pozici, protože téma učitelství je jim bližší, avšak rozhovory byly na stejné úrovni a nedalo by se tak říct, že učitelé byly odbornější nežli rodiče. Pod pojmem učitel si řada učitelek i rodičů představuje kvalifikovaného člověka, který by měl hlavně vzdělávat a vychovávat. Obě skupiny respondentů také jmenovaly vlastnosti učitele, mezi nejčastější pojmy patřila hlavně trpělivost a spravedlivost. Na toto téma rodiče spíše odpovídali definicemi, na rozdíl od toho učitelky spíše definovaly samy sebe. Na druhou otázku, zabývající se učitelstvím, se názory rodičů i učitelek lišily. Většina rodičů se domnívá, že učitelství nejvíce působí na formování a rozvoj dítěte. Učitelky byly ve svých odpovědích odbornější a domnívají se, že učitelství je zejména proces výchovy a vzdělávání. Pouze u odpovědí na tuto otázku nastala shoda, a to v důležitosti tohoto oboru. Učitelky ve svých odpovědích také zmiňují malou prestiž tohoto povolání. Třetí výzkumná otázka přinesla shodné odpovědi u obou skupin respondentů. Učitelství rodiče i učitelky vidí jako určité poslání. Rodiče i učitelky berou učitelství jako poslání, zejména kvůli velkému vlivu na dítě. U výzkumné otázky, která se zabývá učitelstvím jako propojenosti sfér, se představy obou skupin respondentů částečně rozcházely. Většina rodičů i učitelek se domnívá, že v učitelství se prolíná jak řemeslo, tak také věda i umění. Někteří z rodičů a učitelek si však myslí, že učitelství je věda a v některých případech i umění. U další výzkumné otázky zabývající se učitelstvím jako ženskou profesí byly odpovědi různorodé, ale v jádru se učitelky i rodiče shodli. Rodiče i učitelky se domnívají, že mužů vykonávajících toto povolání je málo, zejména kvůli malému finančnímu ohodnocení. Dále se také shodli na tom, že by mužů ve školství mohlo být více. Další část výzkumu se zabývala výborným učitelem. Většina rodičů i učitelů se shodla na tom, že pod pojmem výborný učitel si představí hlavně vzdělaného člověka, který by měl mít kladný vztah k dětem. Tyto odpovědi se téměř shodovaly s odpověďmi na téma učitel. Role učitele by podle rodičů i učitelek měla být hlavně vzdělávací, ale neměl by však opomíjet ani stránku výchovnou. Učitelky ve svých odpovědích narážejí na častý problém, kdy rodiče spoléhají, že výchovu u jejich dětí

zastane mateřská škola. U otázky osobnostních požadavků učitele se vyskytly shodné představy. Obě skupiny respondentů se zde shodly, že učitelem nemůže být každý. Rodiče a učitelky se také domnívají, že trpělivost a láska k dětem je nejdůležitější vlastností učitele mateřské školy. U vysokoškolského titulu učitelek mateřských škol byly názory různé. V odpovědích se objevovaly názory, že je to zbytečné, ale také důležité. Za zbytečnost to přijde respondentům pouze, pokud má učitel střední školu pedagogickou a bude se celoživotně vzdělávat. Respondenti, kteří se přiklání k důležitosti titulu tvrdí, že učitel mateřské školy vzdělává děti, což je velká zodpovědnost, a proto by k tomu měl mít vysokoškolské vzdělání. Na otázku týkající se současnosti a minulosti v učitelství byly odpovědi různé. Bylo to zejména z důvodu, že každý z respondentů tuto otázku pojal podle svého. Shodují se pouze na velkém rozdílu a to hlavně v prestiži tohoto povolání. Obě skupiny tvrdí, že dříve bylo učitelství více uznávané a učitel měl více pravomocí.

Závěrem bych ráda zmínila, že díky bakalářské práci jsem si vytvořila přehled o postavení učitelství a tedy i učitele v naší společnosti. Zvolené téma bylo značně obsáhlé. I přesto však byly dosaženy všechny stanovené cíle.

.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BURKOVIČOVÁ, Radmila. *Obtížnost profesních činností v učitelství pro mateřské školy*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2013, 216 s. ISBN 978-80-7464-403-0.
2. DYTRTOVÁ, Radmila a Marie KRHUTOVÁ. *Učitel: příprava na profesi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, 121 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2863-6.
3. HAVLÍK, Radomír a Jaroslav KOŤA. *Sociologie výchovy a školy*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2011, 174 s. ISBN 978-80-262-0042-0.
4. HELUS, Z. Alternativní pohled na kompetence učitelů. In: *Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podpůrný systém*. Praha: UK, 2001, ISBN 80-7290-059-5.
5. KYRIACOU, Chris. *Klíčové dovednosti učitele: cesty k lepšímu vyučování*. 1. vyd. Překlad Dominik Dvořák, Milan Koldinský. Praha: Portál, 1996. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-965-8.
6. MALDEREZ, Angi, Andrew J. HOBSON, Louise TRACEY a Kirstin KERR. *Becoming a student teacher: core features of the experience*. *European Journal of Teacher Education* [online]. 2007, vol. 30, issue 3, s. 225-248 [cit. 2015-03-10]. DOI: 10.1080/02619760701486068.
7. MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-802-6201-748.
8. NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005, 171 s. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0738-1.
9. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008, 322 s. ISBN 978-80-7367-416-8.
10. PRŮCHA, Jan. *Učitel: současné poznatky o profesi*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 154 s. ISBN 80-7178-621-7.
11. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2., přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002, 481 s. ISBN 80-7178-631-4.
12. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický, 2004. 48 s. [cit. 2015-04-01]. ISBN 80-87000-00-5. Dostup-

- né z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVP_PV-2004.pdf>
13. SOLFRONK, Jan. *Učitelství jako profese*. Vyd. 1. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2000, 70 s. ISBN 80-7083-390-4.
 14. SPILKOVÁ, Vladimíra. *Současné proměny vzdělávání učitelů*. Brno: Paido, 2004, 271 s. ISBN 80-7315-081-6.
 15. STATISTICKÁ ROČENKA ŠKOLSTVÍ – VÝKONOVÉ UKAZATELE 2010/11. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*[online]. 2010 [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/statisticka-rocenka-skolstvi-vykonove-ukazatele-2010-11>
 16. SYSLOVÁ, Zora. *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2013, 158 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4309-7.
 17. ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Sociální stratifikace: problém, vybrané teorie, výzkum*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000, 172 s. ISBN 80-246-0025-0.
 18. ŠMELOVÁ, Eva a Alena NELEŠOVSKÁ. *Učitel mateřské školy v reflexi současných proměn*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 122 s. ISBN 978-80-244-2272-5.
 19. ŠMELOVÁ, Eva. *Mateřská škola a její učitelé v podmínkách společenských změn: teorie a praxe II*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 159 s. ISBN 80-244-1373-6.
 20. ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
 21. ŠVEC, Vlastimil. *Cesty k učitelské profesi: utváření a rozvíjení pedagogických schopností*. Brno: Paido, 2002, 306 s. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-7315-035-2.
 22. *Učitelé a zdraví*. Editor Evžen Řehulka, Oliva Řehulková. Brno: Nakladatelství-P. Křepela, 1998, 156 s. ISBN 80-902653-0-8.
 23. VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu*. Brno: Paido, 2004, 190 s. ISBN 80-7315-082-4.
 24. Zákon 563/2004 ze dne 24. září 2004 o pedagogických pracovnících. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2004.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

RVP PV Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

U Učitel mateřské školy.

R Rodič.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1 Grafické znázornění	44
-------------------------------------	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Charakteristika učitelek mateřských škol	26
Tabulka 2 Charakteristika rodičů.....	26

SEZNAM PŘÍLOH

PI: Ukázka interview – U2

PII: Ukázka interview – R1

PŘÍLOHA P I: UKÁZKA INTERVIEW – U2

Pohlaví respondenta: Žena

Věk respondenta: 30

Otázka: „Co si představujete pod pojmem učitel“

Odpověď respondenta:

(smích) „Když o tom nebudu přemýšlet a pojmu to formou volných asociací, představím si ženu, věk kolem padesáti let, střední postavy, vlasy upravené do uhlazeného drdolu s neposednými brýlemi na nose, oděnou do úzké černé sukně po kolena a bílé košile s límečkem, sedící za učitelským stolem. Pokud o tom budu přece jen trochu přemýšlet, uvidím člověka, který si vybral nádherné povolání, ale zároveň strašně náročné a mnohdy ze strany společnosti nedoceněné (smutný výraz). Člověka, který miluje děti, i když ví, jak se dokážou oni milí andílci v mžiku sekundy změnit v neřízené střely. Člověka, který má všeobecné vzdělání, umí motivovat, zaujmout, povzbudit, naučit a chválit. Je empatický, tolerantní a spravedlivý a zároveň oplývá přirozenou autoritou.“

Otázka: „Jak celkově chápete učitelství?“

Odpověď respondenta:

„V současnosti se na něj dívám spíše jako na „příležitost něco změnit“. Změnit uvnitř. Změnit nynější systém „všichni učitelé na jedné úrovni“. Nemají kam růst, žádný kariérní postup. V našem školství se mluví o kariérním růstu, ale myslí se tím platový růst. To by se mělo změnit.“

Otázka: „Vnímáte učitelství jako profesi, nebo spíše jako poslání? Čím se liší od jiných profesí (např. lékaře)?“

Odpověď respondenta:

„Z mého pohledu považuji „kantorinu“ za poslání. Jak jsem již zmínila u první otázky, ne každý může být učitelem. Ne každý má trpělivost a umí být empatický“

Otázka: „Myslíte si, že učitelství je spíše řemeslem, uměním, nebo vědou? (Co je podle vás řemeslo? Umění? Věda?)“

Odpověď respondenta:

„Učitelství je pro mě učitelství! Je to „svůj svět“. Nepovažuji, ho ani za řemeslo, i když se učitel občas hodně nadře, nepovažuji ho ani za umění, i když občas musí učitel předvádět doslova herecké výkony a ani za vědu, protože jazyk a podání učiva by mělo být takové, aby mu děti porozuměly.“

Otázka: „Proč je učitelství spíše ženská profese?“

Odpověď respondenta:

(smích) „Feminizace učitelské profese u nás je nepřehlédnutelná. Má se za to, že právě v českém školství se feminizace extrémně rozvinula. Největší převahu mají asi ženy v mateřských a základních školách, ve středním školství je stav vyrovnanější. A proč? Možná kvůli stereotypům ve společnosti, že učitelská profese je výsadou žen, a druhá souvisí s nízkým finančním ohodnocením.“

Otázka: „Jak byste charakterizovali výborného učitele? (Měli jste ve škole takého? Můžete ho popsat?“

Odpověď respondenta:

(úsměv) „Prostě člověk pohodář, otevřený všem nápadům, nevynucující si svoji autoritu. Aby byl parťákem, který umí i zvýšit hlas, pokud je potřeba! Dokáže vycítit problém, umí komunikovat, je přátelský, laskavý, upřímný, spravedlivý, empatický, ale zároveň dokáže být i kritický, jak k žákům, tak i k sobě. Takového jsme měla na gymnáziu a byl přesně takový, jak jsem popsala před chvílí.“

Otázka: „Co očekáváte od učitele v jeho roli? (Měl by spíš vychovávat nebo vzdělávat?)“

Odpověď respondenta:

„Vzhledem k tomu, že mateřskou školu navštěvují děti od 3 do 6 let a učitelé očekávají, že dítě má už zažitě jisté návyky, vědomosti z rodiny, měl by se více zabývat vzděláváním, ale

na výchovu by zapomínat zajisté neměl, protože osobnost dítěte formuje, nejdůležitější funkcí mateřské školy je začlenění dítěte do socializačního procesu, tedy do společnosti a ta očekává jistá pravidla. Tento stav se velice rychle změní a mateřskou školu budou navštěvovat děti již od půl roku a v této fázi již bude kladen důraz jak na roli vychovatele, tak na roli toho, který vzdělává v poměru 50:50, i když by primární výchova měla být v rodině.“

Otázka: „Myslíte si, že učitelem může být každý? (Proč ano, proč ne?)“

Odpověď respondenta:

„Učitelem může být každý, kdo má odhodlání se celoživotně vzdělávat a tomuto poslání dát tolik, aby ho zpětná vazba uspokojovala.“

Otázka: „Jak se díváte na požadavek, že každý učitel MŠ by měl mít ukončenou vysokou školu?“

Odpověď respondenta:

„S tímto požadavkem souhlasím. Myslím si, že když musí mít vysokoškolské vzdělání učitelé v primárním vzdělávání, proč by jej neměli mít učitelé mateřské školy. Vždyť oni jsou těmi, kteří vychovávají a vzdělávají děti do 6 let, a jsou to právě oni, kdo je připravuje na život. Měli by proto mít takové vzdělání, které jim dá pevnou oporu a jistotu, že to co dělají, dělají správně.“

Otázka: „Pocítujete nějaký rozdíl mezi učitelstvím dnes a v minulosti?“

Odpověď respondenta:

„Dříve měli učitelé daleko více pravomocí, uznání a respektu. Dnes si respekt u dětí musí pomalu vynucovat, prosit na kolenou. V minulosti, když jsme ve škole nedávali pozor, byli nepřipraveni do vyučování nebo vyrušovali, byli jsme právem potrestáni poznámkou, někdy i pohlankem a doma jsme to schytali ještě jednou. Dnes?(smích) Nejsem zastávce trestů, ale nelíbí se mi, že si dnes děti mohou dělat to, co chtějí a učitelé mají jen nečinně přihlížet.“

PŘÍLOHA P II: UKÁZKA INTERVIEW – R1

Pohlaví respondenta: Muž

Věk: 45

Věk dítěte: 6 a 15 let

Otázka: „Co si představujete pod pojmem učitel“

Odpověď respondenta:

„Učitel je, nebo spíš měl by být tím, kdo předává své znalosti, rozvíjí a vychovává žáky a díky svým zkušenostem by měl i odhadnout potenciál žáka a pokusit se ho nasměrovat či podpořit tak, aby vynikly jeho přednosti.“

Otázka: „Jak celkově chápete učitelství?“

Odpověď respondenta:

„Škola jako taková a tím pádem i učitelé mají velký vliv na budoucnost národa, při formování charakterů u takto mladých lidí může každá chyba ve výchově mít pro ně samé i pro celou společnost možná i pro celý svět nedozírné následky, není potřeba hledat v minulosti, současná výchova k nenávisti k Izraeli ve školách u mladých, anebo k nenávisti ke všemu neislámskému ve školách a mešitách Islámského státu varují.“

Otázka: „Vnímáte učitelství jako profesi, nebo spíše jako poslání? Čím se liší od jiných profesí (např. lékaře)?“

Odpověď respondenta:

(Přemýšlí) „Učitelství by mělo být nejen profesí, ale hlavně posláním. Je to tak trošku jako s řídičským průkazem – na to, aby jste byl dobrý řidič nestačí jen absolvovat autoškolu, znát vyhlášku, bravurně řešit křižovatky a plynule se rozjíždět a zastavovat, ale musíte i předvídat a číst dopravní situaci před sebou. A zrovna tak se učitel nestane učitelem jen tím, že absolvuje požadovaná vzdělání. Učitel proto, aby byl dobrý učitel musí mít v sobě něco navíc než je jen trpělivost. Musí se umět dokázat vžít do myšlení svých žáků, dokázat

je pochopit, podpořit jejich klady, využít jejich zvědavosti a hlavně je dokázat motivovat. Teda měl by být takový.“

Otázka: *„Myslíte si, že učitelství je spíše řemeslem, uměním, nebo vědou? (Co je podle vás řemeslo? Umění? Věda?)“*

Odpověď respondenta:

(Smích) „To je dobrá otázka. Podle mne od každého trochu. (Přemýšlí) Učitel by měl odhadnout možnosti žáka a správným směrem je dál rozvíjet a formovat jeho charakter. A pokud se mu to nedaří, měl by se pokusit vyzkoumat proč, kde je chyba a popřípadě změnit přístup. A určitě i trocha té řemeslné rutiny má v práci učitele svoje místo. Jen by ji měl odvažovat na miskách lékárnických vah, aby jeho práce nesklouzla jen k rutině.“

Otázka: *„Proč je učitelství spíše ženská profese?“*

Odpověď respondenta:

„Spíše ženská profese? (Přemýšlí) Hmm, a není to vlastně chyba? Není to jen stereotypní náhled na toto povolání z dob komunismu? Chybí snad mužům trpělivost, laskavost? (Přemýšlí) Ministerstvo školství by dle mého mohlo, a hlavně mělo, vytvořit takové podmínky, aby zastoupení mužů ve školství bylo daleko vyšší, než je dnes a nebál bych se zaexperimentovat i se zastoupením mužů v mateřských školách. Protože muži mají v mnoha směrech dost rozdílný pohled na svět, než ženy. I když popravdě nejsem si úplně jist, zda naše společnost a náš národ je tak tolerantní, aby tohle dokázal přijmout a nehledal za každým mužem v MŠ zakukleného pedofila.“

Otázka: *„Jak byste charakterizovali výborného učitele? (Měli jste ve škole takého? Můžete ho popsat?“*

Odpověď respondenta:

„Výborný učitel může být pro každého někdo jiný, záleží přece na úhlu pohledu. Z vlastní zkušenosti například hodiny učitelky, která byla kromě několika jí oblíbených žaček pro zbytek třídy doslova peklem, protože sebemenší neúspěch dala doslova sežrat ponižujícími poznámkami typu „Nic jiného jsem vlastně ani nečekala“ atd, mezitím co neúspěch oblí-

benkyň se buď obešel úplně bez komentáře, nebo s laskavým „Jsi asi neměla úplně svůj den, že“. Takže zatímco její oblíbenkyně ji milovaly, pro zbytek třídy byla noční můrou. Dobrý učitel by měl být hlavně spravedlivý a dokázat ocenit snahu a podpořit i při neúspěchu a žáci mu musí důvěřovat. Spravedlivý – to by dle mne měl být nejdůležitější povahový rys. Nemělo by docházet k pocitu křivdy a ztráty důvěry u učitele v očích dítěte, pak se to těžko překonává.“

Otázka: „Co očekáváte od učitele v jeho roli? (Měl by spíš vychovávat nebo vzdělávat?)“

Odpověď respondenta:

„Vzdělání a výchova by měly jít spolu ruku v ruce. A zrovna tak jako škola, tak se na výchově musí podílet i rodina. A stejně jako od sebe nelze oddělit výchovu a vzdělání nejde oddělit ani školu od rodiny. Obě tyto instituce musí společně tvořit charakter dětí a zájem obou musí být stejný.“

Otázka: „Myslíte si, že učitelem může být každý? (Proč ano, proč ne?)“

Odpověď respondenta:

„Myslím, že už jsem na tuto otázku odpověděl – nemůže. Například, už jen ta trpělivost. Copak je málo rodičů, co po několika minutách přípravy do školy nebo psaní úkolů se svými dětmi jsou na pokraji psychického zhroucení? A to jsou jejich vlastní děti.“

Otázka: „Jak se díváte na požadavek, že každý učitel MŠ by měl mít ukončenou vysokou školu?“

Odpověď respondenta:

(přemýšlí) „Na tohle nemám úplně jasně vyhraněný názor. Mateřská škola je pro dítě vlastně takový milník, odpoutává se od matky, sžívá se s větším kolektivem (přemýšlí). A v návaznosti na to se paní učitelka z MŠ do podvědomí dítěte určitě zapíše velmi hluboko a určitě má i vliv na jeho další vývoj. Tady bych já osobně spíše než dosažené vysokoškolské vzdělání upřednostnil vztah k takto malým dětem.“

Otázka: „Pocitujete nějaký rozdíl mezi učitelstvím dnes a v minulosti?“

Odpověď respondenta:

„Rozdíl je velmi velký. A to ve všech směrech, od stravy přes příjemné prostředí (hřejivé jásavé barvy, veselá výzdoba), přístup paní učitelek až po využití interaktivních hraček či vyučovacích pomůcek.